

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Olomouc 2017

Martina Horňáková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra primární a preprimární pedagogiky

Bakalářská práce

Martina Hornáková

Učitelství pro mateřské školy

**Prvky tvořivé dramatiky jako podpora rozvoje prosociálního
chování u dětí předškolního věku**

Olomouc 2017

vedoucí práce: Mgr. Alena Berčíková, Ph.D.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedenou literaturu a zdroje.“

V Olomouci dne

Martina Hornáková

Poděkování

Děkuji vedoucímu této bakalářské práce Mgr. Aleně Berčíkové, Ph.D. za odborné vedení, věnovaný čas a cenné připomínky, které mi poskytl při psaní této práce. Také bych ráda poděkovala své rodině a blízkým za jejich trpělivost a podporu při studiu.

Obsah

Úvod.....	7
1 Tvořivá dramatika.....	9
1.1 Pojem tvořivá dramatika.....	9
1.2 Prožitek.....	11
1.3 Cíle a hodnoty tvořivé dramatiky	12
1.4 Metody tvořivé dramatiky	14
1.4.1 Stěžejní metody dramatické výchovy u dětí předškolního věku	18
2 Specifika předškolního věku.....	22
2.1 Dítě předškolního věku a jeho vývoj.....	23
2.2 Prosociální chování a cítění ve vývoji dítěte předškolního věku	25
2.3 Emoce dětí předškolního věku	26
3 Současné předškolní vzdělávání a jeho význam	29
3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	29
3.2 Mateřská škola.....	31
3.3 Osobnost předškolního pedagoga.....	32
4 Praktická část.....	35
4.1 Charakteristika projektu	35
4.2 Vzdělávací obsah projektu.....	36
4.2.1 Dítě a jeho tělo.....	36
4.2.2 Dítě a jeho psychika	37
4.2.3 Dítě a ten druhý	40
4.2.4 Dítě a společnost.....	41
4.2.5 Dítě a svět	42
4.2.6 Metody a formy vzdělávání a výchovy	43
5 Evaluace projektu.....	44
Závěr	48

Prameny literatury	49
Elektronické zdroje	51
Seznam příloh	53

Motto: „*Základem klidného světa je prostředí, ve kterém se děti mohou přátelit, učit se společným hrám i společné práci stejně jako respektu ke všem živým tvorům.*“

Úvod

Při své práci v mateřské škole se často setkávám s dětmi, které mají různě rozvinuté emoce v chování či prožívání. Mnohdy je pro děti nesnadné svým emocím porozumět a dát je tak najevo, stejně jako jejich prožitky. Pro děti je určitě snadnější sdělit radost, lítost, strach nebo soucit, než například úzkost. Pro mě jako pedagoga je důležité vést děti v edukačním procesu tak, aby dokázaly ovládat své prožitky jako například zlost či vzdor přijatelně a umět se s nimi vypořádat. K naplnění sociálního učení je důležité vést děti k dovednostem a návykům pro život, aby získaly představu o sobě, jako o dobrém, zodpovědném člověku, který dokáže žít v otevřených vztazích založených na důvěře a vzájemném respektu. Emoční a sociální schopnosti působí i jako prevence násilí, které vidíme my dospělí, ale bohužel i děti kolem sebe stále více. Děti už v tomto věku by se měly dovídat, kolik mají možností, jak se chovat, jak vnímat své potřeby i potřeby ostatních lidí. Měly by se učit respektovat sebe, druhé, vyrovnávat se s problémy a společně s jinými lidmi hledat řešení. Myslím si, že dostatečně vštípené sociální a emoční schopnosti pomohou dětem nejen začít, ale i vést úspěšný život. My dospělí máme na děti obrovský vliv. Je především naší zodpovědností připravit je pro život a vést je k otevřenosti a komunikativnosti. Děti si z nás berou příklad, proto i my si musíme dávat pozor, co říkáme, a jaká gesta užívám, jelikož i toto formuje přístup a chování dětí k ostatním. Mou snahou je vždy se vcítit do pocitů dětí, brát je vážně v každém ohledu. Chci jim dávat možnost najít vlastní řešení, když se jim něco nedaří, tak aby děti pocítily moji připravenou účast a vyjádření podpory při jakémkoli problému. Tímto postojem jsem si dala za cíl rozvíjet u předškolních dětí prosociální chování. Konkrétně se v této bakalářské práci zaměřuji na rozvoj prosociálního chování pomocí vybraných prvků tvořivé dramatiky. Obsahem praktické části bude zasazení a využití těchto prvků v rámci projektu „*Už Martin na bílém koni přijíždí do naší krajiny*“.

V první kapitole teoretické části práce nejprve vymezím pojmy tvořivá dramatika a prožitek. Dále v práci budu užívat termínu tvořivá dramatika jako synonymum pro dramatickou výchovu, poněvadž tvořivá dramatika se vyznačuje především prožitkem, skupinovou zkušeností a koresponduje s podmínkami předškolního vzdělávání. Právě na tyto dvě skutečnosti se zaměřím v realizovaném projektu při rozvíjení prosociálního chování. Seznámíme se s vybranými metodami a technikami dramatické výchovy, které můžeme

využít v tvořivé dramatice. Druhá kapitola se bude zabývat specifiky vývoje předškolního věku. Vyzdvihneme význam prosociálního chování a emocí v utváření osobnosti dítěte předškolního věku. Třetí kapitola bude pojednávat o významu předškolního vzdělávání a jeho nezastupitelné roli v životě dítěte i vlivu mateřské školy a osobnosti pedagoga při jeho výchovně vzdělávacím působení.

Cílem praktické části je navržení a realizace projektu rozvíjejícího prosociální chování u dětí za podpory prvků tvořivé dramatiky, kterým chci ověřit účinnost pozitivního vlivu na prosociální chování dětí. Projekt s názvem „*Už Martin na bílém koni přijíždí do naší krajiny*“ bude rozvržen do deseti dnů, které budou obsahovat pohybové, dramatické, výtvarné, hudební i prožitkové činnosti. Ověření sestaveného projektu proběhne v Základní škole a Mateřské škole Suchá Loz. Součástí příloh bude plán denních činností a také fotodokumentace průběhu projektu. Na závěr projektu proběhne reflexe změn v prosociálním chování u dětí a autoevaluace očekávaných výstupů a sebereflexe učitelky.

1 Tvořivá dramatika

V dnešní mateřské škole (dále jen MŠ) je již dětem dán dostatek prostoru k tvořivým činnostem a různému objevování při každodenních činnostech. Díky změnám, ke kterým ve školství došlo během zhruba čtvrt století, se především ozdravilo sociální klima. V MŠ se přiklání hlavně potřebám dětí, jejich zájmům. Což jde ruku v ruce s vytvářením klidu, pohody, radosti, společných zážitků a tvořivému poznání.

Tvořivá dramatika má velký smysl při uvědomování si svého těla, rozpohybování se, osvojení gestikulačních prostředků a mimiky, objevování schopnosti sebevyjádření, tzn. vyjadřovat se celým svým tělem. K tělu patří nepochybně i tak všemocná psychika tzv. duše člověka. Tělo a duše by měly tvořit jednotu, jelikož pak snáze může dojít k poznání sebe samého, k sebereflexi. U tvořivé dramatiky jde především o prožitek, a ten je právě jeden z předpokladů životní pohody. (Mégrier, 1999)

1.1 Pojem tvořivá dramatika

„Blízký člověk je ten, který umí pohládit očima, úsměvem, nasloucháním, povídáním, společně stráveným časem.“ (Herman, 2006, s. 22)

Tvořivá dramatika se v posledních letech stává častým pojmem, se kterým se setkáváme nejen v odborných knihách, článcích časopisů, kultuře, ale především ve výchovně-vzdělávacím procesu. Mnoho z nás si ještě nedokáže objektivně představit, co se pod tímto specifickým názvem skrývá.

V naší zemi se jeví tvořivá dramatika ještě poměrně mladou, ovšem v USA, kde má své kořeny, je známá již od roku 1924. Zasadilo se o ni *Hnutí tvořivé dramatiky*, jehož zakladatelkou se stala Wardová. Je autorkou knihy *Playmaking with Children (Dělání her s dětmi, 1947)*, kde se první věta: *„Co děti dělají, je pro ně mnohem významnější, než co vidí a slyší.“*, stává jakýmsi základem pro tvořivou dramatu. (Wardová in Machková, 2005, s. 13)

Tvořivá dramatika se jeví podle Siksové jako umění dětí a lze ji definovat jako skupinovou zkušenost, při níž je každé dítě vedeno k sebevyjádření. Děti spolupracují a hrají si s ostatními pro radost z tvoření improvizovaného dramatu. Tvoří se zde postavy s dialogem a akce tak, že jsou děti učitelkou vedeny k citění dané věci a k myšlení o ní, a že jsou do ní vtahovány. (Siksová in Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.htm)

Tvořivá dramatika je jedním z pojmů, který se váže podobně jako drama, dramatika nebo výchovná dramatika k dramatické výchově. Tvořivá dramatika jako termín se ujal u nás po roce 1990 se vznikem samostatné katedry na divadelní fakultě AMU. Dramatická výchova je však pro češtinu vhodnější, protože koresponduje již s užitým školským názvoslovím (hudební, výtvarná, literární výchova...). (Machková, 1998)

Z následujících tvrzení můžeme sami posoudit, jak moc spolu tvořivá dramatika a dramatická výchova souvisí a jsou si blízké.

Machková uvádí, že dramatická výchova je součástí výchovy estetické. Můžeme říci, že jde zejména o učení vlastní zkušeností s prostředky a postupy divadelního umění. Důležitou úlohou je chápání mezilidských vztahů, poznávání různých situací, a také prozkoumávání vnitřního života lidí. To vše se děje v situacích fiktivních, a to prostřednictvím hry v roli či dramatického jednání v situaci. Tento proces může, ale nemusí vyústit v produkt tzv. představení. (Machková, 1992)

Podobná je i myšlenka Bečvářové, která ve své publikaci uvádí: „*Dramatická výchova patří k esteticko-výchovným předmětům. Staví na principu hry a prožitku. Umožňuje získávat vlastní zkušenost s daným problémem a řešit jej v modelové situaci.*“ (Bečvářová, 2004, s. 9)

Podle Provozání je principem dramatické výchovy „učení prožitkem“. Účastník skrze nastolené fiktivní situace (problémy) hledá jejich řešení. „*Využívá k tomu nejen intelekt, ale i intuici se zapojením těla a emocí.*“ (Provozání, 1998, s. 49)

Švejdrová a Svobodová tvrdí, že dramatická výchova je tvořivý proces, který vede k prověřování a zkoumání tématu spolu s vytvářením vlastních postojů a konfrontací s postoji ostatních zúčastněných. To vše se děje na základě vlastní činnosti a vlastního prožitku. Dramatická výchova je též výchovně-vzdělávací proces, který má svou specifičnost užitím divadelních prostředků a velké míře aktivity účastníků. (Svobodová a Švejdrová, 2011)

Z těchto myšlenek jednotlivých autorů, kteří se dramatikou zabývají, docházíme jednoznačně k závěru, že se v charakteristice dramatické výchovy i tvořivé dramatičce shodují ve smyslu tvůrčího prožitku a vlastní zkušenosti s využitím divadelních prvků. Můžeme si dovolit tvrdit, že dramatická výchova i tvořivá dramatika patří mezi nejlepší prostředky k vývoji dětské osobnosti a vede ji i k porozumění umění, dramatičnosti a divadla.

1.2 Prožitek

„Velmi silným pomocníkem k oslovení pravé hemisféry je vlastní prožitek. Tisíce různými způsoby se mohu snažit druhému člověku něco sdělit, ale jeho vlastní prožitek znamená naprosto jinou kvalitu poznání. Jiný svět. Slovy vlastně nikdy nemohu přesně sdělit to, co cítím – jak mi je, když se mi podaří splnit si svůj životní sen? Jaké to je, když mě v noci bolí zuby? Když se těším na návrat domů? Jen ten, kdo sám zažije obyčejný, ale pořádný hlad, ten prostě ví, jaké to je...komu se podařilo překonat sama sebe, kdo si sáhl na dno svých sil...“ (Herman, 2006, s. 15)

Český psycholog Svoboda tvrdí: že zkušenost je nepřenositelná a člověk poznává teprve v okamžiku, kdy si sám prožije to, co ví. (Svoboda in Herman, 2006) Pro každého člověka jsou prožitky něčím specifickým a osobním. Prožitky v nás zanechávají vzpomínky už z dětství, ať už jsou pozitivní či negativní a přetrvávají v naší mysli celý život. Protože se zde zabýváme obdobím předškolního věku, je třeba nezapomenout, že už v tomto věku pro děti hrají prožitky mnohonásobnou roli. V mateřské škole, my pedagogové, pracujeme s prožitky plánovitě a vědomě. Tak, aby byly pro děti, co nejpříjemnějšími. Už při příchodu dětí do mateřské školy chceme, aby se jim dostalo vlídného přijetí nejen od učitelů, ale i od ostatních zaměstnanců školy a hlavně od dětí, které již mateřskou školu navštěvují. Musíme ovšem připomenout i ty méně příjemné prožitky, jimž se děti asi také nevyhnou. Např. při loučení se na celý den s rodiči nebo si nemohou zrovna půjčit vytouženou hračku, protože si s ní momentálně hraje někdo jiný atd. Tady by měla nastoupit profesionalita pedagoga, aby dětem s těmito prožitky pomohl. Právě díky tvořivé dramatice lze toto lépe vysvětlit a pochopit. Spolehlivě nás osloví to, u čeho máme možnost osobně být při tom a vnímat všemi smysly jako např.: vnímat teplotu, cítit pachy a vůně, cítit bolest, mít žízeň. To vše je osobní, a druhým lidem v podstatě nesdělitelný prožitek. Dotýkat se skutečných věcí, cítit a prožívat radost, strach, zklamání, vztek, naději, také zažít pocity: *„sem patřím, je mi tu dobře, můžu se na tebe spolehnout“*. Proto by bylo dobré, kdybychom výchovu našich dětí řídili tak, aby toho zažily co nejvíce na vlastní kůži. Strávený čas s nimi naplníme smysluplnou činností a necháme je objevovat, prožít si, že se jim něco podaří nebo naopak, že může být něco těžké, a na některé věci je třeba si počkat. Společný prožitek je právě tím neviditelným předivem, kterým se utvářejí vzájemné vztahy. Děti potřebují mít pocit, že ať se děje, co se děje, tak naší přítomností jim symbolicky říkáme: *jsem tady – u tebe, můžeš se na mě spolehnout*. A to je jeden z nejdůležitějších prožitků celého našeho života.(Herman, 2006, s. 233)

1.3 Cíle a hodnoty tvořivé dramatiky

V České republice prošla dramatická výchova třemi etapami. První období 70. let bylo spíše hledáním, kdy se dospělo k poznání, že dramatické aktivity nemohou být jen zjednodušením napodobeným divadelní tvorby dospělých. Druhá etapa let osmdesátých přinesla dovršování a prohlubování metodiky dramatické výchovy. V té době byla dramatická výchova zavedena do programů mateřských škol. Třetí fází vývoje české dramatické výchovy byl už počátek 90. let, kdy byl zpracován dokument o dramatické výchově Scholaludus a ustanoveno Sdružení pro tvořivou dramatiku. V téže době také značně stoupl počet mateřských škol uplatňující prvky dramatické výchovy. (Machková, 1998)

Cíl je základem všeho toho, co ve výchově či vzdělávání probíhá, jakého výsledku chceme dosáhnout. Mohou to být dlouhodobé cíle např. roční nebo krátkodobé (dílčí), týkající se např. měsíčního plánování nebo jednotlivých lekcí. Cíle jdou ruku v ruce s hodnotami, kterými je dramatická výchova schopna jednotlivce či skupinu obohatit. My pedagogové, bychom se měli zodpovědně zabývat jednotlivými cíli i hodnotami dramatické výchovy, abychom dosáhli opravdové výchovy tj. záměrného působení na jedince a nešlo jen o spontánní dramatickou, námětovou, projektivní či fantazijní hru. Všeobecně lze však říci, že cíle dramatické výchovy jsou pedagogické, avšak prostředky dramatické. (Machková, 1992)

Machková definuje pedagogický cíl takto: „*Cíl formuluje, čeho chce učitel svou pedagogickou činností dosáhnout, jaké změny chce v chování, jednání, schopnostech, dovednostech či vědomostech svých žáků vyvolat.*“ (Machková, 2007, s. 34)

Cílem může být nejen rozvoj osobnosti, tvořivosti, ale také vedení jedince k samostatnosti. (Machková, 2007) Cíle dramatické výchovy vychází podle Provazníka z obecných cílů pedagogiky a didaktiky.

Cílem dramatické výchovy je dosáhnout toho, že se jedinec dokáže orientovat v sobě i ve světě. Dítě se stane kompetentním a bude schopné aktivně využívat poznatků. Bude schopno se rozvíjet a mít schopnost adaptace, být připravený na změnu. Žák si také začne postupně uvědomovat své možnosti.

„*Tím, že je dramatická výchova založena především na učení prožitkem a vlastní zkušeností v jednání, je schopna lépe než jiné předměty plnit cíle druhého okruhu, včetně akcentu na mravní aspekt výchovy.*“ (Provazník, 2008, s. 63-64)

„Jestliže děti kouzlo tvořivé dramatiky chytí, dochází k čemusi nepopsatelnému, co dodává skupinové zkušenosti oduševnělost.“ (Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html)

Podle Siksové je hlavním cílem tvořivé dramatiky získaná zkušenost, která podporuje růst a vývoj dítěte. Způsob, jak se dítě vyjadřuje, je mírou jeho vývoje a prozrazuje jeho potřeby. V přítomnosti skupiny vrstevníků dochází k povzbuzení růstu ducha jedince a v atmosféře oduševnělé skupinové hry k seberealizaci a spolupráci. (Siksová in Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html)

Cíle a hodnoty se často kryjí a je těžké, někdy je od sebe odlišit. Podle Machkové nám ukazují tyto **hodnoty**.

1. Sociální rozvoj

Je nejdůležitější skupinou cílů a hodnot pro většinu autorů. Jde tady o schopnost vnímat druhé, jejich pocity, stanoviska i jejich motivy jednání. Často druhé lidi posuzujeme ze svého hlediska a někdy dokonce egocentricky. Tím, že vstupujeme do role, nám umožňuje podívat se na ně zevnitř a být objektivnější. Někteří autoři jako zvláštní hodnotu uvádějí empatii. Dle Heinigové: „Empatie je schopnost vidět život z perspektivy druhého a cítit s touto osobou... Děti začínají rozvíjet empatii, když zraje jejich myšlení a zbavují se egocentrismu.“ (Heinigová in Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html) Jiní autoři empatii nazývají tolerancí. A s ní je velmi úzce spjata další hodnota tvořivé dramatiky a tou je spolupráce, činnost ve skupině, kdy dochází ke společné aktivitě ke společnému prožívání. A na schopnosti domluvy a souhře závisí fungování celé skupiny. Vždyť i outsider v kolektivu tady dostává příležitost objevit a uplatnit své přednosti a být pak patřičně akceptován.

2. Rozvíjení komunikativních dovedností

Předností je zde schopnost vyjadřovat, sdělovat, ale i přijímat pocity, myšlenky a postoje své i druhých. A to v komplexním výrazu verbálně, neverbálně nebo i v pohybu. Jde o umění naslouchat, porozumět podtextu „co tím chce vlastně ten druhý říct“. K zásadním dovednostem patří: dostatečná slovní zásoba, schopnost formulovat, artikulace, gestikulace, mimika, výraz postojem, koordinace pohybu, zvládnutí prostoru, rytmus řeči a pohybu a mnoho dalších.

3. Rozvíjení obrazotvornosti a tvořivosti

Bývá též formulováno jako rozvoj fantazie. Tyto schopnosti a psychické funkce se týkají jak umění, jeho chápání a tvorby, tak i vztahu k životu, lidem i činností. „*Obrázotvornost je začátek. K tvořivé práci je ze všeho nejdříve potřeba překročit hranice - tady a teď - promítnout se do jiné situace nebo do života někoho jiného. ... Malé děti snadno vstupují do světa - jako -, ale když člověk roste, je tato úžasná lidská schopnost často ignorována nebo potlačována...*“.(Machková, 2007, s. 53)

4. *Rozvíjení schopnosti kritického myšlení*

Jde o schopnost klást otázky, posuzovat různé varianty vedoucí k řešení problému. Situace hry, v níž nehrozí sankce, dává jedinci svobodu a nezávislost. (Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html)

5. *Emocionální rozvoj*

Vede k pochopení, že city jsou součástí vnitřního života člověka, jedinec by se neměl jimi nechat ovládat a manipulovat. Měl by je mít pod určitou kontrolou a učit se je vyjadřovat navenek s ohledem na druhé. Důležitým aspektem dramatické výchovy je, že nás vede k sebepoznání, sebekontrolě a může posílit naše zdravé sebevědomí. (Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html)

6. *Estetický rozvoj, umění a kultura*

Tvořivá dramatika poskytuje lidem zkušenost se složkami dramatu: s jednáním a hrou v roli, s konfliktem a dramatickou situací, dramatickým dějem, dialogem. Nechybí ani seznámení s divadelními řemesly a technikami. U tvořivé dramatiky se zdůrazňuje hlavně účast a ne samotný produkt. A právě díky účasti přicházíme k hlavnímu cíli tvořivé dramatiky, kterým je právě zkušenost. Ta u dětí podporuje růst a vývoj. Způsobem, jakým se dítě vyjadřuje, je mírou jeho vývoje a prozrazuje jeho potřeby. A nemalou úlohu má tvořivá dramatika v tom, že povzbuzuje růst ducha jedince za účasti celé skupiny. (Tvořivá dramatika, 2003, https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html)

1.4 Metody tvořivé dramatiky

Pod pojmy metoda a technika se dle slovníků skrývají různá vysvětlení. Podle Slovníku cizích slov, SPN, 1981:

metoda:

- vědecký postup umožňující získávání poznatků
- souhrn požadavků a principů

technika:

- způsob, postup provádění určité činnosti vůbec
- praktická odborná dovednost

Publikací o metodách a technikách dramatické výchovy bylo sepsáno mnoho. Nejvíce se jim však asi věnuje Valenta, který pojmenoval metodu jako celý systém dramatické výchovy. Metoda je jakýmsi základním koncepčním principem a dramatická výchova je na něm založena. Metodou můžeme označit specifický styl práce nebo soubor dílčích postupů – jejich společný princip. Valenta uvádí metodu i jako konkrétní postup, z něž v praxi vyplývá činnost učitele a žáka. (Valenta, 2008)

Svobodová a Švejdová se přiklání k myšlenkám Machkové a doplňují o své poznatky. Metodou rozumí cestu, která nás vede k cíli. Je činností dětí i pedagoga, pomocí níž si prozkoumáme, vysvětlíme i ujasníme skutečnosti, abychom se posunuli k vytyčenému cíli. Cesta je to dlouhá a široká, ale s výhodou různě ji variovat a modifikovat. Metody DV se dosti shodují se spontánní dětskou hrou i metodami divadelními s mnohými formami jako např. hrou v roli. Metody umožňují dětem aktivitu, zkušenost a prožitek, jsou hravé. Neomezují se v nich tvořivost, ale naopak se podněcuje takové prostředí, aby se v něm dítě nemuselo bát své prožitky zveřejnit. (Svobodová a Švejdová, 2011)

Podle Švejdové jsou klíčovými metodami dramatické výchovy dramatické hry a improvizace spojené s hrou v roli. Patří zde také cvičení vedoucí k rozvoji fantazie, smyslového vnímání, pohybových a verbálních schopností, k rozvoji komunikace, skupinové citlivosti a nemůžeme opomenout také různé průpravné hry. (Svobodová a Švejdová, 2010)

Důležitým poznatkem podle Švejdové je třeba znát všechna úskalí metod, jelikož přináší dětem prožitky, které je mohou účinně poučit, ale také zranit. Je proto třeba, aby si je pedagog předem vyzkoušel v praxi jako hráč. Metody, které se osvědčily u dětí předškolního věku:

- *Asociační kruh*

Není to metoda typická, protože postrádá prvky divadla, ale velmi přínosná, neboť provokuje myšlení, představivost a fantazii.

- *Práce s rekvizitou*

Rozvíjí tvořivé myšlení a jde i dovednost loutkohereckou či divadelní.

- *Narativní pantomima*

Spadá do pantomimických metod, spojuje naraci (vyprávění) s pantomimickým zobrazováním vyprávěného. Velmi vhodná do mateřské školy, protože vychází ze spontánní dětské hry, kde děti s oblibou zobrazují činnosti jiných lidí. Zapojuje se zde i paměť pohybová kromě verbální. Text by měl být akční a může pak vést i k motivaci dalších činností.

- *Simultánní pantomimická ilustrace*

Jde o souběžnou ilustraci např. u říkadel, rituálů, písniček. Může, ale nemusí přejít z formy improvizované pantomimy do fixovaného tvaru. Pro děti je pak zajímavější, když si pohyby samy vymyslí.

- *Diskuse*

Řadí se mezi nejpoužívanější, ale zároveň nejtěžší metody v předškolním vzdělávání. Může být základem pro další činnosti nebo ukončuje určitý celek. Patří mezi základní metody filozofování s dětmi. Otázky, které dětem klademe, by měly být otevřené, aby evokovaly jejich zkušenosti a provokovaly k dalšímu přemýšlení.

- *Hra v roli*

Rozdělujeme ji na tři základní typy:

1. Simulace - hráč je sám sebou v určité fiktivní situaci, využívá se především v námětových hrách
2. Alterace - hráč hraje roli jiné osoby, ale tak, jak by se choval on sám.
3. Charakterizace - dochází k charakteristice postavy za pomoci pedagoga.

Ve hře v roli pomáhá použití kostýmního prvku pro děti i pro učitele. Roli bychom dítěti neměli vnucovat, jen nabídnout. Důležitá je zde i role učitele jako partnera a spoluhráče. Může pomoci s posouváním děje, ujasňováním situace a s podněcováním dětí k určité akci.

- *Improvizace*

Je o jednání v určité situaci bez předchozí domluvy a přípravy. Improvizace mohou být pohybové, slovní, ve dvojicích i skupinové. O improvizaci nemůžeme mluvit, pokud je dětem navržen jakýkoliv scénář.

- *Štronzo*

Znamená kouzelné slovo, které znamená zastavení pohybu, zkamenění. Pomáhá při učení ovládnout své tělo.

- *Oživlé štronzo*

Rozpohybování do děje a náhlé zastavení.

- *Živý obraz*

Je pantomimické zobrazení bez pohybu. Je vhodné dobu ohraničit zvukovým signálem.

- *Vnitřní hlasy*

Jde o verbální techniku, vyslovení myšlenky dané postavy. Techniku zvládají spíše starší děti. Učí děti empatii a porozumění. Při seznamování s touto technikou je nejprve vhodný příklad učitelky.

- *Horká židle*

Rozvíjí u hráčů schopnost pochopení jednání druhé osoby.

- *Reflexe*

Dá se říct, že jde o evaluační proces, pomáhá nám zjistit, jestli děti pochopily problém. Může nám být nápomocna i metoda kreslení, diskuse či pantomima.

- *Postojová osa (škála)*

Hodnotící technika, která nám může pomáhat při řešení běžných situací ve třídě.

- *Tvůrčí psaní*

Text píše učitelka, děti vymýšlejí text. Může posloužit jako reflexe při shrnutí, co jsme se v tematickém celku dozvěděli a informovat kamarády nebo rodiče.

- *Zástupné předměty a loutky*

Předměty mohou být jen letmo podobné skutečným, a pokud ho oživíme pohybem, stává se loutkou.

- *Zvukový kruh, zvuková koláž*

Pomáhá navodit atmosféru pro získání určitého prožitku.

- *Zrcadla*

Může se zrcadlit pohyb těla, výraz obličeje samostatně či ve dvojici.

- *Navození prožitku v simulovaných podmínkách*

Slouží spíše k doplnění činnosti „jako“ o skutečný prožitek, byť navozený učitelkou, ale v podmínkách blízké reality. (Svobodová a Švejdová, 2011)

1.4.1 Stěžejní metody dramatické výchovy u dětí předškolního věku

Metod a technik dramatické výchovy je opravdu mnoho, ovšem předškolnímu věku se nejvíce přibližují – hra v roli a improvizace.

Hra v roli je chápána jako pojem sociální nikoliv divadelní. Je to způsob určitého sociálního chování a jednání, které se od dané role očekává i předpokládá v rovině „jako“. Jedinec přebírá roli od někoho nebo něčeho jiného s využitím svých poznatků a zkušeností. Hra v roli se stává základním metodickým principem dramatické výchovy. (Bláhová, 1996)

1) Hra v roli

Hra v roli je pro dítě přirozenou aktivitou. Děti prostřednictvím těchto her přecházejí z roviny simulace do alterace i charakterizace. Role střídají, opouštějí a znovu se do nich vrací. A právě přirozená hra v roli, která se promítá ve volné hře dětí, může nabídnout učitelce bezesporu hodně možností, jak dítě nenásilně rozvíjet ve všech výše uvedených rovinách (dramatické, umělecké, sociální i osobnostní). Nejčastější formou užití hry v roli v mateřské škole je simulace a alterace. K charakterizaci, jež je pro předškolní věk náročná, dospěje dítě přirozenou cestou právě hrou v roli prostřednictvím simulace a alterace.

Simulace – je transformací sama sebe do určité fiktivní situace (já a moje jednání v situaci). Poskytuje jedinečnou možnost sebeprojekce do nejrůznějších životních situací, a to s výhodou hledání optimálního řešení (přehodnocováním, opakováním, zkoušením). V simulaci dítě jedná samo za sebe v simulovaných (fiktivních) podmínkách (např. kdybych se ztratil na výletě).

Alterace – znamená, že dítě jedná v roli někoho či něčeho jiného (např. trpaslíka, který se ztratil na výletě).

Charakterizace – je postup, při němž „herec“ (dítě) přebírá cizí sociální roli s individuálními charakteristickými rysy. Odráží pak jeho dojmy, představy, postoje a hodnotí o danou roli. Důležité je, aby nebyla zaměňována za šarži (vnější gesta nebo pitvoření se), ale aby se opírala

o vnitřní porozumění, pochopení a vcítění se do pocitů druhého. Zároveň s rolí dítě přijímá i zpřesňující charakteristiku (např. bojácný trpaslík se ztratil na výletě).

Hra v roli přináší dítěti neoddiskutovatelné výhody. Role funguje jako ochranný mechanismus zbavující ostychu a sebezpozorování, protože umožňuje dítěti nevystupovat samo za sebe, což oceníme především ve složitějších hrách a improvizacích. Vstoupení do role někoho jiného je základem k pochopení jeho chování a jednání, což je nepostradatelné u empatie.

Role přispívá k rozvinutí představivosti a fantazie, umožňuje mu užití netradičních postupů i řešení situací. Užití hry v roli umožňuje větší škálu citového vyjádření i povahového rozlišení. (Michlíčková, 2010)

2) *Improvizace*

Machková tvrdí, že je základní všem směrům a typům DV a též společnou metodou. Je hrou bez scénáře, vznikající přímo v procesu, na místě. Improvizace poskytuje autentický prožitek ve fiktivní situaci, kde se jedinec musí vypořádat se vzniklou obtíží. V improvizaci dochází ke známým ještě neprožitým situacím a umožňuje proto poznávat život v celé jeho šíři. Dává vyzkoušet si situace v nezávazné, ale kontrolované podobě. Liší se od interpretace texty (dramatického, literárního) a nutí hráče hledat výraz pro text. Kdežto u improvizace vzniká současně „scénář“ i provedení s výrazem. (Machková, 1998)

O improvizaci se jedná pokaždé, když vykonáváme činnost bez jakékoli přípravy. Improvizace se dělí na několik druhů:

1. Podle počtu účastníků: improvizuje jednotlivec, dvojice, či celá skupina
2. Podle počtu a druhu vyjadřovacích prostředků:
 - pantomimické (mohou být s rekvizitou, pohyb v imaginárním prostředí)
 - slovní
 - kombinované (spojuje slovo s pohybem)
3. Podle odstupňování složitosti improvizace a míry jejího děje
 - pohyb s pantomimou
 - charakterizace (tvoření postav bez interakce)
 - dramatický konflikt

- příběh se zápletkou a dějem

4. Podle druhu rekvizit

- imaginární
- zástupné
- reálné (Machková, 1999)

V rámci dramatické výchovy dochází k prověřování námětů, témat, k jejich zkoumání a vytváření vlastních postojů k nim v konfrontaci s postoji ostatních zúčastněných. Kde základem každého příběhu jsou konkrétní postavy, jež v daných situacích určitým způsobem jednají. Ovšem příběh se jen nevypráví. Jde o to, aby jím děti aktivně procházely, zkoumaly ho z různých pohledů a nacházely jeho možná řešení. Dochází pak nejen k rozvoji intelektuální složky, ale i samostatnosti, rozhodnosti, odpovědnosti, empatie, tolerance, komunikativnosti, autentičnosti osobnosti a především tvořivosti. (Svobodová a Švejdrová, 2010)

Tvořivě dramatické činnosti rozšiřují naše poznání, pomáhají vytvářet kladné volní charakterové vlastnosti, citové vztahy, a to především vztahy kolektivní. Zároveň jsou významným prostředkem výchovy morálních a estetických citů pedagogů a dětí. Podstatné je vytvořit hezký vztah k uměleckému ztvárnění jak hudebnímu a výtvarnému, tak i dramatickému. (Centrum rozvoje a projektového servisu, 2014)

Tvořivou dramatikou v mateřské škole by mělo být setkávání dětí s příběhy takovou formou, aby se jí pedagogové nebáli a přijali ji jako jednu z cest, která respektuje dítě a vychází vstříc jeho potřebám i specifickým zvláštnostem. Na této tvořivé cestě se poznání konstruuje a nejen předává. Měla by vést tak, aby byla pro předškolní děti bezpečná, lákavá a přiměřeně dobrodružná. (Svobodová a Švejdrová, 2011)

V mateřské škole bývá tvořivá dramatika spojována s hudební, literární, výtvarnou i tělesnou výchovou. Vlastně může prolínat celým dnem, jelikož nemá vyhrazen přesný čas, kdy bude zařazena. Dramatické činnosti jsou tak uplatněny v rozsahu od minutových aktivit až po týdenní bloky. Jde o to, k jakému cíli je využijeme. Zda jen pro chvíli soustředění, odstranění únavy, získání pozornosti nebo pro náročnější úkoly, které je nutné rozložit do několika dnů. Tvořivou dramatikou využíváme při nejrůznějších příležitostech a v prostředí, které nám v tu danou chvíli nejvíce vyhovuje – ve školní třídě, na dvorku či zahradě nebo na procházce. Tím nejdůležitějším je ovšem společně s dětmi zažívat prostřednictvím tvořivě-dramatických činností pocit jedinečnosti okamžiku, sounáležitosti, výjimečnosti a zároveň mít pocit uznání a úspěchu.

(Kloudová, 2013) Právě výše uvedené okolnosti nás zavádějí právě k prosociálnímu chování, které by podle názoru autorky měly být na předním místě v předškolní výchově a vzdělávání.

2 Specifika předškolního věku

Předškolní věk je obdobím konformity, což znamená, že je pro dítě vysloveně důležité, aby vypadalo jako ostatní, dělalo to, co dělají druzí. Psychologové říkají, že dítě „otiskuje své prostředí“ a usuzují tak podle výchovných zásad, režimu, zvláštností i kulturní úrovně rodiny, ve které dítě vyrůstá. (Matějček, 2007)

Z hlediska vývojové psychologie je předškolní období také nazýváno věkem hry. Trvá od 3 do 6–7 let. Nekončí ani tak fyzickým věkem, spíše sociálně, nástupem do školy. (Svobodová, 2010)

Specifika předškolního věku:

- Vztah ke světu je utvářen poznáním pomocí představivosti, fantazie a intuitivního uvažování, které ještě není ovlivněno logikou. Uvažování i komunikaci ovlivňuje přetrvávající egocentrismus.
- Dítě v tomto věku chce být neustále iniciativní, chce tvořit, vše zvládat a potvrzovat své kvality.
- V sociální oblasti se už jedinec dostává z hlavního vlivu rodiny do skupiny, kde se uplatňují vztahy s vrstevníky a připravuje se i na život ve společnosti. Děti se učí přijímat a respektovat řády, pravidla, učí se prosazovat i spolupracovat. Hlavním projevem tohoto věku je sdílená aktivita vyžadující jak sebesprosažení, tak prosociální chování.
- Úroveň myšlení ovlivňuje i způsob verbálního vyjadřování a zpracování takto prezentovaných informací.
- Významnou neverbální symbolickou funkcí je kresba, která se rozvíjí od fantazijního způsobu zpracování ke skutečnému pojetí.
- Nedílnou součástí tohoto období je symbolická hra, která dítěti pomáhá zvládnout problémové situace způsobem jemu přijatelným.
- Porozumění času, prostoru i počtu a orientace s nimi je zatím ještě ovlivněna omezenou schopností abstrakce.
- Paměť i její složky se stále vyvíjí a rozvoj epizodické paměti pozitivně řídí formulaci vlastních zážitků verbálně.

- Jedinec začíná rozumět svým i komplexnějším emocím, citovým projevům jiných lidí a dochází ke značnému rozvoji emoční inteligence. (Vágnerová, 2005)

2.1 Dítě předškolního věku a jeho vývoj

Pohybový vývoj

Psychická aktivita dětí se projevuje především pohybem. Prostřednictvím pohybu dítě uspokojuje další potřeby, jako je kvalita a množství podnětů, potřeby společenských hodnot, sociálních kontaktů i vztahů, potřeby seberealizace. Pohyb je bezpochyby jednou z nezákladnějších potřeb dítěte a je ukazatelem zdraví a radosti dětí. Bez něj by se dítě mohlo jen těžko rozvíjet.

Pohybové schopnosti jsou vnitřní předpoklady a v tomto věku jsou již stabilnější. Jednou z nich je obratnost, kterou lze rozvíjet, ovlivňovat a trénovat od nejtělejšího věku.

Pohybové dovednosti jsou naučené pohyby a jejich předpokladem osvojení jsou vrozené předpoklady, které jsou podporovány motivací, stylem učení, opakováním. Pohybové dovednosti jsou ovlivněny zráním nervové soustavy, ale také prostředím. Patří zde hrubá a jemná motorika, grafomotorika, oromotorika, vizuomotorika.

Jemná motorika je manipulace s různými předměty a je závislá na zrakovém vnímání. Vyvíjí se zároveň s lateralitou ruky a má také význam pro rozvoj jeho poznávacích schopností a celého duševního vývoje člověka. Motorika je nepostradatelná při budování vědomí okolního světa i vlastního já. Psychika a motorika se neustále ovlivňují a jsou součástí vývoje člověka. (Bartošková a Morávková, 2014)

Pohybová aktivita u dětí podporuje vnitřní sebekontrolu, důvěru, nezávislost, emoční stabilitu, správné držení těla a také dobrou náladu. Motorický vývoj je pak ovlivněn nejen výchovou v rodině, nemocností, úrazovostí, ale především psychikou, výživou a prostředím. Děti se nejprve učí pohyb jako celek, podle výsledků zkoordinují chybu a poté pohyb opakují. Čím pohyblivější dítě je, tím intenzivnější je jeho styk s okolím a získává na zkušenosti. (Kloudová, 2013)

Kognitivní vývoj

Vnímání (percepce) je dovednost i schopnost smyslů pociťovat a uvědomovat si různé podněty. Na konci předškolního období je již vnímání značně diferenciované. Rozpoznává nové

věci a uvědomuje si zákonitosti mezi nimi. Postupně se děti učí vnímat detaily, popisovat, označovat tvary a kolem 7. Roku dokáže vnímat celostně. Vnímání času probíhá u dětí prostřednictvím rytmu. V šesti letech již dítě chápe následnost dnů v týdnu, postupně se orientuje v ročních obdobích. Prostorové vnímání souvisí se zkušeností v interakci mezi jedincem a okolním světem. Na konci předškolního období dítě označuje části těla, pravou a levou končetinu a dokáže umisťovat na ploše vpravo a vlevo. (Bartošková a Morávková, 2014)

Pozornost je především ovlivněna vnitřními faktory (zájem, potřeba) i vnějšími faktory (motivace). Projevuje se zaměřeností vědomí na určitý objekt nebo děj. U dětí předškolního věku dochází k rozvoji záměrné pozornosti u činností pro děti charakteristické – hlavně u hry. Koncentrace je stále pouze krátkodobá. (Bartošková a Morávková, 2014)

Paměť na počátku předškolního období má krátkodobý charakter, je pro ni typická emotivnost a až ke konci období se paměť dostatečně rozvíjí. U dětí dochází k úmyslu něco si zapamatovat a k rozvoji paměti dlouhodobé. Toto období je typické pro výbornou mechanickou paměť, často spojovanou se zrakovým vnímáním a s řečí. (Bartošková a Morávková, 2014)

Myšlení je u předškoláků typicky egocentrické, vázané na aktuální situaci a subjektivní dojem, je názorné a intuitivní. Děti fantazii spojují s realitou a tíhnou k vlastním jednoduchým závěrům. Často si oživují neživý svět, polidšťují. Z myšlení symbolického se dostávají na úroveň myšlení intuitivního a uvažují v celostních pojmech. Základem myšlení v tomto období je smyslová zkušenost. Čím více dítě dokáže zachytit z okolí, tím ho také lépe chápe. (Kloudová, 2013)

Emocionální vývoj

U dětí jsou velmi příznačné výkyvy v prožívání (nejednou dítě ze smíchu přejde v pláč). Hluboké emoce mají krátké trvání, rychle odeznívají. Děti reagují na podkladě vzorů, přebírají od dospělých postoje v různých situacích. Vytvářejí si hodnoty a normy, které usměrňují jejich chování a projevuje se také poprvé pocit viny. Děti dokáží navázat vztahy mimo rodinu, hlavně s vrstevníky např. v mateřské škole. Učí se již prosociálnímu chování, což je spolupráce, pomoc druhým, řešení konfliktů, vedení jiných či podřizování se druhým. A velmi se v tomto období vyvíjí emoční porozumění k druhým. (Bartošková a Morávková, 2014)

2.2 Prosociální chování a cítění ve vývoji dítěte předškolního věku

„Je krásné, že jsme každý z nás trochu jiný. Proto hledejme nikoliv to, v čem se lišíme, ale to, co nám je společné, a buďme přitom v pohodě. Rozdíl není problém. Problémem je náš přístup k němu.“ (Herman, 2006, s. 118)

Pedagogický slovník definuje prosociální chování, jako chování jednotlivce nebo skupiny, které je v souladu s normami dané společnosti, jako chování a jednání, které je zaměřeno na dobro druhých, chování zdvořilé, empatické, kooperativní, pomáhající, ochraňující.

Podle Vágnerové lze prosociální vlastnosti a chování charakterizovat jako pozitivní, respektující ostatní lidi a v případě potřeby jim poskytující oporu a pomoc. Lidé obdařeni těmito vlastnostmi mají snazší vstup do společnosti a případné sociální konflikty pak lépe zvládají. (Vágnerová, 2005)

Svobodová uvádí, že prosociální znamená chovat se k lidem, tak, aby byl člověk užitečný nejen sobě, ale také ostatním. Aby se o svou prožitou radost dokázal podělit i s druhými a za pomoc, kterou nabídne, nebude nutně očekávat odměnu. Mnohá pozorování nám přinesla poznatky i o dětech předškolního věku, že i ony se mohou projevovat prosociálně a dávno je již překonán mýtus, že děti mají právo ve svém věku být ještě sobecké a tudíž jsou malé na to, aby mohly samy někomu pomoci. (Svobodová, 2010)

Vlastnosti a postoje, které jsou nezbytné k uspokojivému společenskému zařazení, ty, jež nás také chrání před společenskými těžkostmi, se vyvíjí už na sklonku kojeneckého a batolecího věku. Jsou to zejména důvěra či nedůvěra, sebevědomí, sebejistota a též vědomí vlastní společenské hodnoty. Pro většinu vlastností tzv. prosociálních je však nejpříznivějším obdobím předškolní věk. (Matějček, 2005)

Aby mohli lidé a tedy už i předškolní děti jednat prosociálně, potřebují k tomu:

1. Porozumět vnímání a chápání situace z pohledu druhé osoby (kamarád se zlobí na jiného, protože mu rozbil stavbu z kostek)
2. Schopnost morálního úsudku (např. úcta ke stáří)
3. Znat sociální normy a pravidla (pomáhat druhým je správné)
4. Schopnost empatie - porozumět pocitům druhých (být smutný není příjemné), (Vacek, 2005)

ad 1) Zde mohou dětem pomoci práce s příběhy, a také techniky dramatické výchovy. Jako velmi účinná se jeví pro pochopení situace z pohledu druhé osoby „hra v roli“ – již zmiňuji v kapitole metody dramatické výchovy.

ad 2) Ani tuto schopnost bychom u dětí neměli podceňovat. Dá se hezky pochopit ve hře „co by se stalo, kdyby...“)

ad 3) Tady bychom měli mít vždy na paměti, že děti potřebují mít vzory v nás dospělých. Napravování nesprávného vzoru může být vždy velmi těžké.

ad 4) To, že se lidé navzájem poznávají, je jedním z prevenčních opatření proti násilí. Bolest toho, koho známe, se nás určitě dotkne více než bolest někoho anonymního. Také umění říct, co si nepřejeme, nebo se nám jeví nepříjemné, je jedním ze způsobů sebeobrany. Dětem k poznávání jmen kamarádů pomáhají především komunitní kruhy, ve kterých se mohou podělit o své prožitky a také hry jako např.: „Vysílačka“ – Děti sedí v kruhu na židličkách, učitelka se zvedne a řekne: „Tady Petra, volám Jirku“ a posadí se. Stoupne si Jirka a pohledem si vybere dítě v kruhu: „Tady Jirka, volám Pavla,“ atd. (Svobodová, 2010)

Předškolní věk, kdy dítě vstupuje do širší společnosti, je určitým kritickým obdobím rozvoje většiny prosociálních způsobů chování. Tyto vlastnosti se mohou rozvíjet až poté, co se dítě dostává z citově chráněného prostředí rodiny do kontaktu s lidmi, do té doby neznámými.

Aby se mohlo prosociální chování vyvíjet, je nutno, aby jedinec dosáhl určitého stupně emoční zralosti. Jde o dostatečnou schopnost empatie, kontrolu agresivity a ovládnutí vlastních potřeb, především jejich oddálení k uspokojení. Mezi nejvýznamnější patří potřeba citové jistoty a bezpečí. Děti, které pocítily důvěru v život, se naučily bez větší úzkosti dávat i brát, a také respektovat potřeby, především vrstevníků. Věří, že je možné ovlivňovat dění i vlastními silami. Naopak děti, cítící se nejisté nebo ohrožené, často reagují agresivně a nepřiměřeně. (Vágnerová, 2005)

2.3 Emoce dětí předškolního věku

Pro uplatnění prvků tvořivé dramatiky je důležitá schopnost pochopit své emoce a umět s nimi zacházet. Proto jejich charakteristice věnujeme tuto podkapitolu. Na základě porozumění svým emocím děti lépe dokáží řešit konflikty, domlouvat se s ostatními, spolupracovat a navazovat přátelství. (Svobodová, 2010)

„Schopnost poctivého pohledu na sebe sama a na okolní svět je základ, bez kterého ostatní pravidla nefungují. Samozřejmě, že vychází z úrovně našeho sebepoznání.“ (Herman, 2006, s. 119)

Britská pedagožka Rogersová říká: *„Pro děti může být složité poznat, jak se cítí a jak by své pocity měly dát najevo. Mohou strádat, protože nedokážou projevit svou zlost, to, že cítí trapně, že mají z něčeho radost, že si něco užívají... Schopnost emoce pojmenovat a projevit neodmyslitelně patří k efektivní komunikaci.“* (Rogersová in Těthalová, 2016, s. 12)

Emoce jsou často příčinou nějakého chování a pro děti je jedině přínosem, když budou umět s emocemi zacházet a vyjadřovat je. S emocemi se děti setkávají v běžných situacích, které prožívají, v pohádkách, písničkách, poezii. Vyjadřovat své emoce pomáhají dětem především hry – dramatizace pohádek, improvizace ve scénkách apod.

Pro pedagogy v MŠ je důležitá informace, že emoční schopnosti lze do určité míry naučit. Proto neodmyslitelnou součástí vzdělávání dětí v MŠ je právě učení těmito emocím. Nedostatek emocí může způsobit, že má dítě časté konflikty, není schopné se zařadit do skupiny vrstevníků a může působit konfliktně i v rodině. (Svobodová, 2010)

Pro emoční výchovu jsou rozhodující:

- Sebeoznání (sebeuvědomění), což je vnímání svého vnitřního stavu, sebe samého, vlastních pocitů, myšlenek, svého těla
- Sebeovládání (sebekontrola), pomocí rozumu a vůle tlumení emočních popudů, přiměřené jednání a reakce, potlačování impulzivnosti
- Empatie, rozeznávání toho, co druhý člověk potřebuje, umět si sebe představit na místě toho druhého a vcítit se do jeho situace.
- Komunikace, vzájemné verbální či neverbální sdělování myšlenek, představ, postojů a nálad. Schopnost naslouchat a dokázat vnímat, co člověk říká a zaujmout k tomu postoj. Komunikace je základní dovedností, z níž vyrůstá každé umění mezilidských vztahů.
- Mezilidské vztahy, jejich úspěšnost pomůže poradit si s vlastními emocemi i emocemi druhých. Vztahy jsou tak ovlivněny tím, zda emoce rozeznáme a jak budeme dále jednat. Pokud se člověk umí jasně vyjadřovat, snáze se druhým lidem přiblíží, porozumí jim a předchází tak nedorozuměním, která jsou základním problémem mezilidských vztahů.

- Řešení problémů, je dobré se na ně dívat z hlediska možných řešení a mít důvěru ve své počinání s optimistickým přesvědčením o existenci řešení.
- Optimismus, lidé ve svých úvahách vychází z pozitivního vyústění situace. Zatímco pesimisté očekávají méně šťastný nebo problematický výsledek.
- Motivace, schopnost dělat věci z vnitřního popudu. Pokud má člověk velkou motivaci, vyznačuje se také větší výkonností. Stanovuje si vyšší cíle a chtějí dosáhnout úspěchu. Děti, získávají větší sebedůvěru, jestliže mohou hledat odpovědi na otázky nebo se podílejí na rozhodování.

Vědci se shodli na osmi základních emocích člověka:

- smutek (ztráta milovaného člověka)
- strach (ohrožení)
- vztek (překážka)
- radost (potenciální partner)
- důvěra (členství ve skupině)
- znechucení (odporný objekt)
- očekávání (nové území)
- překvapení (náhlé objevení nového objektu)

Lidé na celém světě rozeznávají mimiku těchto základních emocí. V průběhu svého vývoje se člověk učí vyhodnocovat pocity, duševní i tělesné vjemy, které jim odpovídají a přiměřeně na ně reagují. Děti dokonce některé emoce samy vyhledávají, aby si je vyzkoušely v bezpečném prostředí. Jako např. čtení strašidelných příběhů. (Pfeffer, 2003) Tento poznatek je důležitý při uplatňování tvořivé dramatiky ve výchovně-vzdělávacím procesu u dětí předškolního věku.

3 Současné předškolní vzdělávání a jeho význam

„Vzdělávání může být považováno za proces získávání a rozvoje vědomostí, intelektových schopností a praktických dovedností, rozvoje rozumové stránky osobnosti, jejího myšlení a paměti.“ (Kantorová, 2008, s. 89)

„Vzdělávání lze chápat jako proces všestranné humanizace a kultivace člověka.“ (Kantorová, 2008, s. 90)

Vzdělávání v předškolním věku lépe vystihuje pojetí podle Holta, které je méně oficiální a více ve vztahu k dítěti. Vzdělávání je dobrá hra, při které dítě poznává, jak funguje svět. Umožňuje dítěti pochopit příčinu, následek a skutečnost vedení jedné události ke druhé. Dává dítěti pocit možnost něco změnit a mít vliv na dění kolem sebe. (Holt in Kantorová, 2008, s. 90)

Vývojová etapa člověka, kterou představuje předškolní věk, se jeví jako senzitivní období pro rozvoj smyslů, řeči a myšlení. V této době má dítě ty nejlepší předpoklady, které se později již nebudou opakovat. Právě v tomto věku se velmi výrazně prosazuje potřeba aktivity a dostatku podnětů, které by pedagogové měli nabízet cílevědomě s ohledem na rozvoj osobnosti jedince. V předškolním věku dochází ke vzájemnému ovlivňování dvou momentů vývoje osobnosti – zrání a učení. Což by se mělo, co nejefektivněji využít. (Nádvorníková, 2011)

Předškolní vzdělávání má nezastupitelnou roli v životě dítěte, je to jakási počáteční etapa celoživotního učení, kde by měla být zajištěna nejen kvalita, ale také dostupnost. Každému dítěti předškolního věku má být zajištěn zákonný nárok na předškolní vzdělávání. Což se díky současným změnám v českém školství stává skutečností.

Novela školského zákona, zákon č. 178/2016 Sb. zavádí s účinností od září 2017 povinné předškolní vzdělávání a zavádí individuální vzdělávání dětí jako možnou alternativu plnění povinného předškolního vzdělávání v mateřské škole. S účinností od 1. ledna 2017 je stanoveno dětem, které dosáhnou pěti let do měsíce září, nastoupit v následujícím školním roce k povinnému předškolnímu vzdělávání.

3.1 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání vydalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy v roce 2001 jako nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Pro mateřské školy je to Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV). Je to také kurikulum, jehož pojetí výchovy a vzdělávání je

zaměřeno na rozvoj klíčových kompetencí. V roce 2001 vznikla první verze, která byla v roce 2004 upravena do dnešní podoby. RVP PV vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální předškolní vzdělávání. Tyto pravidla platí pro pedagogickou činnost probíhající ve všech školských zařízeních a vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol. (RVP PV, 2017)

Hlavní cíle RVP PV si mateřské školy na základě svých vzdělávacích podmínek projektují ve školních vzdělávacích programech. (podle § 3 školského zákona č. 561/2004 sb.) Nejprve byl RVP PV na školách ověřován a vstoupil v platnost v roce 2007. (RVP PV, 2017)

Principy RVP PV:

- Akceptace vývojových specifíků dětí předškolního věku a jejich promítání do obsahu, forem a metod vzdělávání
- Umožnění rozvoje a vzdělávání každého jedince podle jeho individuálních možností a potřeb
- Dosažení základních klíčových kompetencí v etapě předškolního vzdělávání
- Definování kvality předškolního vzdělávání, týkající se cílů, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet
- Zajištění srovnatelné pedagogické účinnosti poskytovaných jednotlivými mateřskými školami
- Vytváření prostoru pro rozvoj různých programů a koncepcí
- Umožnění školám užít různých forem i metod při vzdělávání a přizpůsobit je konkrétním místním (regionálním) podmínkám a možnostem.
- Poskytnutí rámcových kritérií pro vnitřní i vnější evaluaci mateřské školy. (RVP PV, 2017)

Záměry předškolního vzdělávání jsou označovány jako **rámcové cíle**:

1. Rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
2. Osvojení hodnot
3. Získání osobnostních postojů

Tyto cíle se promítají do **vzdělávacích oblastí a obsahu** a získávají podobu **dílčích cílů**:

1. Biologické - Dítě a jeho tělo
2. Psychologické - Dítě a jeho psychika

3. Interpersonální - Dítě a ten druhý
4. Sociálně-kulturní - Dítě a společnost
5. Environmentální - Dítě a svět

Klíčové kompetence jsou činnostně zaměřené a prakticky využitelné výstupy v podobě vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot. Tyto kompetence jsou považovány za klíčové:

1. Kompetence k učení
2. Kompetence k řešení problémů
3. Kompetence komunikativní
4. Kompetence sociální a personální
5. Kompetence činnostní a občanské

Má-li být školní vzdělávací program opravdu účinný, je nezbytné respektovat především komplexnost, konzistentnost, kontrolovatelnost a přiměřenost. (Svobodová, 2010)

Každá mateřská škola si vytváří školní vzdělávací program (dále jen ŠVP) tzv. sobě šitý na míru. Tak, aby vyhovoval nejen vzdělávání, dětem, ale všem pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy, rodičům a prostředí, ve kterém se daná mateřská škola nachází. Na základě ŠVP si pedagogové vypracovávají své třídní vzdělávací programy (dále jen TVP), podle kterých pracují celý školní rok. V TVP jsou obsaženy záměry, cíle, obsah práce i metody, jakými se bude dosahovat vytyčených cílů. (Svobodová a Švejdrová, 2010)

3.2 Mateřská škola

V této podkapitole zmíníme v krátkosti důležitost vzdělávací instituce jakou je současná mateřská škola v našich podmínkách.

Mateřská škola má u nás již dlouholetou tradici, která umožňuje dětem soužití s vrstevníky a učí je na část dne odpoutat se od svých nejbližších, čímž je pro ně rodina. Dnešní MŠ už nejsou všechny stejné, neboť každá má možnost připravovat si ke své práci vlastní program. Většinou se vychází podle toho, v jaké krajině se MŠ nachází, s jakými tradicemi, s čím, a kým mohou děti přicházet do styku. Je třeba si uvědomovat důležitost potřeb, které děti mají a pak vhodnou motivací a zajímavými činnostmi vytvořit základy pro jejich další učení. (Jeřábková, 1993)

MŠ navštěvují děti zpravidla od 3 do 6 let. Ale současná legislativa již umožňuje i dvouletým dětem do MŠ nastoupit. Po rodině je mateřská škola dalším socializačním

zařízením, kde má dítě možnost získání a rozšíření dosavadních poznatků, zkušeností a dovedností ke svému tělesnému, duševnímu, mravnímu a sociálnímu rozvoji. (Svobodová, 2010)

Předškolní výchova bývá ve světové pedagogické literatuře různě označována:

- Jako výchovný proces v rodině i mimo ní od narození až po počátek školní docházky
- Jako instituční forma výchovy v mateřské škole, která podporuje, doplňuje a rozšiřuje výchovu v rodině
- Jako cílevědomá podpora rozvoje dítěte v posledním roce jeho docházky do mateřské školy nebo speciální příprava dítěte na školu vůbec
- Nejčastěji je míněna jako výchova v mateřské škole (Jeřábková, 1993)

„Mateřská škola je výchovný prostor užitečných intelektuálních možností rozvoje a sociálně životní prostředí, ve kterém se rozvíjejí a utvářejí emocionální struktury, motivační základy a sociální formy vzájemného styku a vypořádání se s okolím.“ (Jeřábková, 1993, s. 49)

MŠ jsou aktéry tvoření podmínek předškolního vzdělávání, jsou místem, kde se setkávají děti nejenom různého věku, ale i různých národností. Vychází se zde ze zájmů a potřeb jednotlivých dětí. Školy se dnes otvírají veřejnosti, podporují spolupráci s rodiči, ale i s dalšími subjekty ve svém regionu. Vytvářejí si vlastní image. V mateřské škole by už dítě nemělo být jen pasivním objektem, který bude pedagog tzv. opracovávat. A rodiče by neměli být pouhými konzumenty služeb, jež mateřské školy nabízí. Současným úkolem MŠ je doplňovat rodinnou výchovu dítěte a společně s rodiči hledat optimální cestu pro vzdělávání jejich dítěte. (Havlínová, 1995)

Základní podmínkou potřebnou pro uskutečňování vzdělávání je především naplňování potřeb dítěte, ale také zaměstnanců, rodičů a jiných osob, které se na vzdělávání podílí. Pokud nemá dítě naplněny potřeby z nižších pater pyramidy potřeb (teorie amerického psychologa Abrahama Maslowa), nemůže se ani vzdělávat. Děti také nezbytně potřebují dostatek vztahové komunikace pro vytváření důvěry a spolupráce s nezanedbatelnou potřebou pozitivní zpětné vazby a sociálního zrcadla, které nastavujeme svým chováním k dítěti. (Svobodová, 2010)

3.3 Osobnost předškolního pedagoga

Dle zkušenosti autorky je učitelství nejen povolání, ale především poslání. Nedá se dost dobře dělat bez lásky, důvěry, trpělivosti i odvahy. Vždyť v předškolním období je dáván dětem

takový základ v jeho osobnosti, že je na něm postaven celoživotní vztah nejen k sobě, ale k celému okolnímu světu i k hodnotám a vzdělávání. Jelikož děti pedagoga (učitelku) stále sledují a pozorují, měla by být jakýmsi zrcadlem správného chování. Vždyť od pedagoga děti snáze přijímají to vhodné a dobré. A spolu s rodiči upevňují v dětech vzorce chování pro život.

Jakmile je dítě přijato do MŠ dostává se osobnost dítěte do středu zájmu pedagoga. Důležitým předpokladem pro jeho kvalitní práci je znalost dětské individuality, jeho věk, národnost, mentalita, temperament, zájmy, schopnosti i nadání.

Pedagog i dítě by se měli oboustranně dokonale poznat, aby učitel mohl dítě přijmout takové, jaké je a v celé jeho jedinečnosti. (Jeřábková, 1993)

Vývoj společnosti zásadně ovlivňuje vztahy mezi lidmi. Což se dotýká i vztahů v mateřské škole, které se postupně pozměňují. Vztah pedagog-dítě, pedagog- rodič, pedagog-společnost či její instituce. Pedagogové mají při práci více volnosti než v minulosti, ale berou na sebe i větší míru odpovědnosti za vývoj dítěte. Mění se systém předškolního vzdělávání, je toho zřejmým projevem a dokladem. (Kantorová, 2008)

Vztah 1: pedagog – dítě

Toto zvládnutí klade na učitelky velké nároky i specifické profesní požadavky. Dochází k setkávání s dětmi různého věku, jiných osobnostních rysů, vlastností, temperamentu nebo s dětmi handicapovanými či s dětmi jiných sociálních kultur. Určitě platí, že dospělý je pro dítě předškolního věku jednoznačnou autoritou, dítě přijímá názory dospělého nekriticky. Je pro něj vzorem i modelem, což je zavazující. Převažuje však stále interakce učitelky se skupinou dětí nad interakcí s jednotlivým dítětem. Začlenění každého dítěte do vztahů v konkrétní třídě je důležitým úkolem učitelky, stejně tak jako záměrný, cílevědomý a vytrvalý rozvoj vztahů a vytváření příznivé atmosféry ve skupině dětí v mateřské škole. Bez pomoci dospělého tuto podmínku efektivního působení dětí nezvládnou.

Vztah 2: pedagog – spolupracovnice

Tento vztah má velkou důležitost a podíl na rozvoji sociálně-emočního klimatu v konkrétní mateřské škole. Když jsou učitelky „naladěny na stejnou notu“, je i zvládnutí obtížných situací snazší, což ovlivní i přímou práci s dětmi.

Vztah 3: pedagog – rodič

Rodiče jsou pro učitelku zcela jinými partnery než děti. Rodiče od učitelky očekávají profesionalitu a zájem o rozvoj jejich dítěte. Úspěšná učitelka (v tomto ohledu) bývá ta, která navrhuje, projektuje a realizuje různé druhy a formy vzájemných kontaktů s rodiči. Rodiče by se měli spolupodílet na efektivitě práce učitelky a spoluvytvářet pozitivní klima v mateřské škole. Rodiče zpravidla upřednostňují učitelku důslednou, dávající jasná pravidla, ale zároveň, která dokáže projevit kladný emoční vztah k dětem, nabízející mnoho podnětů a příznivé emoční klima.

Vztah 4: pedagog – společnost

Společnost klade na učitele nemalé nároky, jak v podobě profesní dovednosti, odborné úrovně i osobní charakteristice. (Mertin, 2010)

Pedagog pro předškolní vzdělávání by měl splňovat požadavky, které definuje RVP PV.

4 Praktická část

Praktická část je zaměřena na realizaci projektu v prostředí MŠ. Jak vyplývá z názvu bakalářské práce, je projekt koncipován pro podporu prosociálního chování u dětí předškolního věku pomocí některých prvků tvořivé dramatiky.

4.1 Charakteristika projektu

Název školního vzdělávacího programu: „Z pohádky do pohádky“.

Motto Brodecké: *„Proč by měly děti hrát divadlo? Protože to potřebuji! Nesmírně touží poznávat svět a stát se jeho hrdiny. Vůbec nepočítají s tím, co my už víme, že jim život přinese i nepříjemné povinnosti, zklamání a jednotvárnost. Právem naopak očekávají, že každý jejich den bude velice zajímavý a pestrý – jako jejich šatičky.“* Proto je velkou snahou učitelek naší mateřské školy, aby každý den byl dětem v něčem přínosný a hlavně radostný.

Pro realizaci projektu byla vybrána Základní škola a Mateřská škola Suchá Loz, okres Uherské Hradiště, příspěvková organizace. Výhodou pro výběr bylo domácí prostředí autorky, která v místní škole pracuje již 20 let a ve vesnici žije. Dobrá znalost místních lidí a přírody v místě Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty poskytlo mnoho námětů pro zpracování daného projektu.

Představení cílové skupiny

Cílovou skupinu představují děti z MŠ v obci Suchá Loz, kterou tvoří homogenní třída v počtu 18 dětí ve věku 5 až 6 let.

Cílem praktické části je vytvořit, zrealizovat a vyhodnotit projekt s ohledem na podmínky mateřské školy a dosavadní zkušenosti autorky při edukační a tvořivé činnosti v oblasti tvořivé dramatiky v předškolním vzdělávání. Pomocí prvků tvořivé dramatiky podpořit u dětí prosociální chování, uplatněním jednotlivých technik či metod v každodenních činnostech, hrách a různých situacích v mateřské škole. Dozvědět se, zda se bude dařit dosahovat pozitivního sociálního chování, vyznačující se vzájemnou pomocí, tolerancí, spoluprací, ohleduplností, sebedůvěrou i samostatností, ale především empatií k druhým dětem a okolnímu světu.

Dílčí cíle

- Prostřednictvím realizace projektu ověřit, zda jsou prvky tvořivé dramatiky vhodným prostředkem pro rozvoj a podporu prosociálního chování předškolních dětí.

- Ověřit vhodnost navržených technik a metod při každodenních činnostech a jejich přínos v předškolním vzdělávání.

Pro vyhodnocení projektu bude uplatněna metoda rozhovoru (vstupní, upevňující, kontrolní) při společných diskuzích v komunitním kruhu, ale i s jednotlivci. Dále bude využito strukturovaného pozorování. Analýza dokumentů (RVP PV, ŠVP, třídní kniha, portfolia dětí, sebehodnocení učitelky). (RVP PV, 2017) Data budou zaznamenána pomocí záznamového archu.

Vytvořený projekt „*Už Martin na bílém koni přijíždí do naší krajiny*“ má přiblížit dětem tradici pozdního chladného podzimu – svátek svatého Martina a začínající zimy, Pomocí známé pranostiky vysvětlujeme změny počasí, které ovlivňují život ve společnosti i přírodě a zároveň pranostikou objasňujeme význam slavné postavy. Svatý Martin předkládá citlivý, ohleduplný přístup k ostatním lidem a sociální soudržnost. Záměrem projektu jsou společné aktivity a prožitky při činnostech pracovních, výtvarných, hudebních, pohybových a užití technik a metod tvořivé dramatiky (např. asociační kruh, experiment, improvizace, vnitřní hlasy, hra v roli). Díky nim si děti mají možnost upevnit sebedůvěru, uvědomění si sebe sama a tím následně pochopit myšlenky, pocity i chování druhých dětí. Tak, aby bylo možno dosáhnout vzájemné spolupráce, pomoci, radosti a hezkých zážitků, které si děti ponесou s sebou nejen v danou chvíli domů, ale po celý život v sobě samých.

4.2 Vzdělávací obsah projektu

4.2.1 Dítě a jeho tělo

Dílčí cíle projektu:

- uvědomění si vlastního těla
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace a rozsah pohybu, dýchání, koordinace ruky a oka)
- praktických dovedností rozvoj a užívání všech smyslů
- osvojení si věku přiměřených

Očekávané výstupy projektu:

- zvládnout základní pohybové dovednosti a prostorovou orientaci, pohybovat se ve skupině dětí, pohybovat se na sněhu
- sladit pohyb s rytmem a hudbou

- vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů
- ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku (zacházet s drobnými pomůckami)
- mít povědomí o některých způsobech ochrany osobního zdraví a bezpečí, kde v případě potřeby hledat pomoc

Vzdělávací nabídka:

- lokomoční a nelokomoční pohybové činnosti
- manipulační činnosti s předměty, pomůckami, nástroji
- zdravotně zaměřené činnosti (jógová cvičení, relaxační cvičení)
- smyslové a psychomotorické hry
- hudební a hudebně pohybové hry

Rizika:

- omezování samostatnosti dítěte při pohybových činnostech
- nevhodné vzory chování dospělých v prostředí mateřské školy
- nedostatečně připravené prostředí, nedostatečné využívání vybavení a dalších možností

4.2.2 Dítě a jeho psychika

Jazyk a řeč

Dílčí cíle projektu:

- osvojení si sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- rozvoj řečových schopností i jazykových dovedností (vnímání, naslouchání, porozumění) i produktivních (mluvního projevu, vyjadřování)
- rozvoj komunikativních dovedností

Očekávané výstupy projektu:

- vyjadřovat myšlenky, vést rozhovor, domluvit se slovy i gesty, improvizovat, rozumět slyšenému, naučit se z paměti krátké texty (reprodukce říkanky, písničky)

Vzdělávací nabídka:

- řečové, sluchové a rytmické hry, slovní hádanky
- společné diskuse, rozhovory, individuální konverzace (vyprávění zážitků, příběhů)

- poslech čtené pohádky, dramatizace, recitace, zpěv
- prohlížení knížek

Rizika:

- málo příležitosti k samostatným řečovým projevům dítěte a slabá motivace k nim
- špatný jazykový vzor
- vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte)

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí cíle projektu:

- rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování)
- rozvoj paměti a pozornosti, rozvoj představivosti a fantazie

Očekávané výstupy projektu:

- vědomě využívat všech smyslů, záměrně pozorovat
- vést jednouché úvahy, chápat prostorové pojmy, řešit problémy, předkládat nápady
- úmyslně si zapamatovat krátké texty
- vyjadřovat svou představivost a fantazii v tvořivých činnostech

Vzdělávací nabídka:

- přímé pozorování přírodních jevů v okolí dítěte, rozhovor o výsledku
- pozorování a pojmenovávání objektů (velikost, barva, dotek, vůně, zvuky)
- spontánní a volná hra
- námětové, smyslové hry a na koncentraci pozornosti
- hry podporující tvořivost, představivost, fantazii
- řešení problémů, hledání možností a variant
- činnosti zaměřené k chápání pojmů, osvojování poznatků (odpovědi na otázky, práce s knihou)
- hry procvičující orientaci v prostoru
- činnosti zaměřené k seznamování se s elementárními matematickými pojmy (množství, geometrické tvary apod.)
- činnosti zasvěcující do časových pojmů

Rizika:

- nedostatek příležitostí k poznávacím činnostem založeným na vlastní zkušenosti
- omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představivosti a mimoracionálního poznávání
- málo názornosti i prostoru pro rozvoj fantazie

Sebepojetí, city, vůle

Dílčí cíle projektu:

- získání schopnosti záměrně řídit svoje chování
- rozvoj a kultivace mravního vnímání, cítění, prožívání
- rozvoj poznatků, schopností a dovedností umožňujících pocity, získané dojmy a prožitky vyjádřit
- rozvoj schopnosti city plně prožívat
- poznávání sebe sama (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry)

Očekávané výstupy projektu:

- prožívat radost ze zvládnutého a poznaného
- soustředit se na činnost a její dokončení
- uvědomovat si příjemné a nepříjemné citové prožitky (soucítění, radost, smutek, strach)
- být citlivé ve vztahu k živým bytostem, k přírodě i k věcem
- vyjádřit své prožitky (slovně, výtvarně, pomocí hudebně pohybové či dramatické improvizace)

Vzdělávací nabídka:

- činnosti zajišťující spokojenost a radost
- činnosti přiměřené silám a schopnostem dítěte s viditelným cílem a výsledkem
- činnosti umožňující samostatné vystupování, vyjadřování, rozhodování, sebehodnocení
- tvůrčí aktivity (výtvarné, dramatické, hudební, pohybové)
- sledování příběhů obohacujících citový život dítěte
- výlety do okolí
- záměrné pozorování, čím se lidé mezi sebou liší (věk, vlastnosti, dovednosti, schopnosti) a v čem jsou si podobní
- dramatické činnosti (předvádění a napodobování chování člověka v různých situacích), mimické vyjadřování nálad (úsměv, hněv, smutek, radost apod.)

Rizika:

- nedostatek možností projevovat vlastní city, sdělovat citové dojmy a prožitky a hovořit o nich
- nevhodné vzory a modely chování
- nedostatečná motivace dětí k jejich sebevyjádření a sebeuplatnění
- málo podnětů a aktivit podporujících cítění, prožívání a vyjadřování

4.2.3 Dítě a ten druhý

Dílčí cíle projektu:

- rozvoj kooperativních dovedností
- vytváření prosociálních postojů (sociální citlivost, tolerance, respekt, přizpůsobivost)
- posilování prosociálního chování v dětské herní skupině
- osvojení si elementárních poznatků a dovedností, schopností důležitých pro navazování a rozvíjení vztahů dítěte k druhým lidem

Očekávané výstupy projektu:

- porozumět běžným projevům vyjádření emocí a nálad
- přirozeně a bez zábran komunikovat s druhým dítětem
- řešit konflikt dohodou
- spolupracovat s ostatními
- dodržovat herní pravidla
- vnímat, co si druhý přeje či potřebuje
- mít ohled na druhého a soucítit s ním

Vzdělávací nabídka:

- běžné verbální a neverbální komunikační aktivity
- hraní rolí, dramatické činnosti, hudebně pohybové hry
- kooperativní činnosti ve dvojicích i ve skupinkách
- aktivity podporující sbližování dětí
- aktivity podporující si vztahy mezi lidmi (kamarádství, vztahy mezi pohlavími, úcta ke stáří)
- hry, které vedou děti k ohleduplnosti k druhému, k ochotě se s ním rozdělit, půjčit hračku, střídat se, pomoci mu apod.

- činnosti zaměřené na poznávání sociálního prostředí
- četba a poslech pohádek s poučením

Rizika:

- nedostatek vzorů prosociálního chování
- nedostatek empatie
- autoritativní vedení
- prostředí, které nabízí málo možností ke spolupráci a komunikaci s druhým

4.2.4 Dítě a společnost

Dílčí cíle projektu:

- vytvoření základů aktivních postojů ke světu, k životu
- osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije
- vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se)

Očekávané výstupy projektu:

- chovat se a jednat s ohledem na druhé
- respektovat rozdílné vlastnosti, schopnosti a dovednosti vrstevníků
- porozumět projevům citových prožitků a nálad druhých, spoluvytvářet prostředí pohody, domluvit se na společném řešení
- jednat spravedlivě, hrát fair, odmítat společensky nežádoucí chování (lež, ubližování, lhostejnost,...)
- zachycovat skutečnosti ze svého okolí

Vzdělávací nabídka:

- různorodé společné hry a skupinové aktivity
- tvůrčí činnosti dramatické, pohybové, hudební, podněcující tvořivost
- hry k poznávání a rozlišování společenských rolí (dítě, dospělý, herní role)
- aktivity přibližující pravidla vzájemného styku (ohleduplnost, spolupráce) a mravní hodnoty (dobro, zlo, spravedlnost)

Rizika:

- nevhodný mravní vzor okolí

- zvýhodňování a znevýhodňování některých dětí ve skupině
- schematické mravní hodnocení bez možnosti dítěte vyjádřit vlastní úsudek
- nevšímavost k nevhodné komunikaci a jednání mezi dětmi

4.2.5 Dítě a svět

Dílčí cíle projektu:

- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti s živou a neživou přírodou, lidmi
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu

Očekávané výstupy projektu:

- uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může ve svém okolí setkat
- vnímat, že svět má svůj řád, že je rozmanitý, pozoruhodný
- všímat si změn v okolí
- mít povědomí o významu životního prostředí a pomáhat o něj pečovat

Vzdělávací nabídka:

- přirozené pozorování blízkého prostředí, vycházky do okolí
- přirozené i zprostředkované poznávání přírodního okolí, sledování změn v přírodě (rostliny, živočichové, počasí, roční období, krajina a její ráz)
- práce s literárními texty, využívání encyklopedií
- kognitivní činnosti (kladení otázek, hledání odpovědí, diskuse nad problémem, vyprávění, poslech, objevování)
- praktické pokusy
- poznávání ekosystémů (les, louka, pole, potok apod.)

Rizika:

- nedostatečné a nepřiměřené informace, nepravdivé nebo žádné odpovědi na otázky dětí
- málo pestré a málo obměňované prostředí
- výběr a nabídka témat, která jsou životu dítěte příliš vzdálená, pro jeho vnímání a chápání příliš náročná

4.2.6 Metody a formy vzdělávání a výchovy

Využité metody vzdělávání a výchovy podle Maňáka:

- slovní (monologické, dialogické)
- názorně demonstrační pozorování, předvádění)
- praktické (návik pracovních činností, praktické činnosti)
- samostatné práce dětí
- motivační a aktivizační
- fixační (opakování)
- diskusní
- didaktické, smyslové, námětové, dramatické, pohybové hry
- Citového a názorného působení, usměrňování činnosti dětí, utváření situací pro samostatnou činnost dětí, rozvoje morálního úsudku, mravního působení, metody rozumové instrukce (Kučerová in Střelec, 1998)

Organizační formy:

- frontální výuka (hromadná)
- skupinová výuka
- individuální, individualizovaná
- prožitkové učení (Vonková in Vališová, Kasíková et al, 2007, s. 174-175)

5 Evaluace projektu

Pro hodnocení evaluace projektu byl použit autoevaluační dotazník, který byl pro potřebu bakalářské práce sestaven autorkou. Dotazník sloužil k vyhodnocení kvality realizace činností s prvky tvořivé dramatiky za účelem ovlivnění prosociálního chování dětí předškolního věku. Sebehodnocení učitelky a hodnocení očekávaných výstupů je uvedeno zvlášť.

Autoevaluační dotazník k projektu „*Už Martin na bílém koni přijíždí do naší krajiny*“. Dotazník hodnotí projekt jako celek, ve kterém je kladen důraz na ovlivnění prosociálního chování dětí prvky tvořivé dramatiky.

Hodnotící odpovědi jsou seřazeny pomocí škály 1-5, od nejméně po nejvíce frekventované.

1 = nikdy (popř. ne, nemohou apod.)

2 = občas, spíše však ne

3 = občas, spíše však ano

4 = poměrně často

5 = často, pravidelně (popř. ano, mohou apod.)

Děti ve věku 5-6 let za sledované období od 10.11 – 23. 11. 2016

Tabulka č. 1 Záznamový arch 1

Děti rozumí zvoleným způsobům předávání informací.	1	2	3	4	5
Děti naslouchají příběhům o lidech či přírodě (O svatém Martinovi, O budce)	1	2	3	4	5
Pojmenují a rozlišují chování, jednání, náladu.	1	2	3	4	5
Rozlišují základní polaritu v pocitech (Cítím se dobře/cítím se špatně.)	1	2	3	4	5
Děti se uvolní a projevují své emoce.	1	2	3	4	5
Děti spolupracují a nabízejí svou pomoc.	1	2	3	4	5
Dokáží se vcítit do druhého.	1	2	3	4	5
Děti experimentují, oceňují objevy.	1	2	3	4	5
Seznamují se s lidovými tradicemi (pranostika o svatém Martinovi).	1	2	3	4	5
Podílejí se společně na úklidu spojeném s hrami, výtvarnými či pracovními činnostmi.	1	2	3	4	5
Seznamují se s konkrétními příklady zacházení s živými tvory v okolí.	1	2	3	4	5
Zažívají legraci a příjemné zážitky, nenudí se.	1	2	3	4	5

Komentář: Děti projevují radost při nabízených činnostech v rámci tvořivé dramatiky a jeví zájem o téma projektu. Děti nabízejí spolupráci i pomoc při pracovních aktivitách. Využívají empatie při vzájemné komunikaci a hře. Dokáží se přiměřeně soustředit a setrvat u poslechu

nebo vyprávění. Rádi se dovídají nové předávané poznatky. Bez potíží komunikují nejen s dospělými v MŠ, ale i mimo ni (myslivec, chovatel lesní zvěře). Své pocity a prožitky dokáží vyjádřit, a také prezentovat před rodiči.

Hodnocení očekávaných výstupů

Tabulka č. 2 Očekávané výstupy

Hodnocení očekávaných výstupů			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Biologická oblast	X		
Komentář: Hrubá motorika je již u většiny dětí rozvinuta přiměřeně k jejich věku, u menšiny byl zaznamenán strach z překonávání překážek na vyvýšené ploše. Prostorovou orientaci ve třídě i venku děti již zvládají. Jemná motorika je na dobré úrovni, děti manipulaci s pomůckami i pracovním náčiním (nůžky, štětec, lepidlo) zvládaly bez větších obtíží. Při práci s pracovními listy již byla rozvinutá koordinace ruky a oka. Smyslové vnímání bylo rozvíjeno hrou ve třídě i při pobytu venku.			
2. Psychologická oblast	X		
Komentář: Některé děti měly problém s udržení pozornosti při poslechu příběhu, skákání druhému do řeči. Do diskusí se se zájmem zapojovaly všechny děti. Všem se ještě nedaří dobře utvořit a vyjádřit myšlenky, pocity. Do činnosti se zapojovaly aktivně a slovní zásobu si rozšiřovaly během dramatických činností, práci s příběhem, besedou s myslivcem. Beseda i návštěva farem vedla k rozvoji citlivého vztahu je zvířatům a přírodě. Fantazii, představivost i tvořivost děti uplatňovaly během dramatických, pohybových i výtvarných činností. Hra i pokusy vedly ke spolupráci, kooperaci a vzájemné pomoci.			
3. Sociální oblast		x	
Komentář: Při společných aktivitách děti dokázaly spolupracovat, někdy se nedokázaly dohodnout na společném řešení. Domluva při půjčování pomůcek, kostýmů, byla obtížná, někdy byl nutný zásah paní učitelky.			

(Tabulka pro hodnocení očekávaných výstupů a sebehodnocení byla poskytnuta Katedrou primární a preprimární pedagogiky pro potřebu vyhodnocení projektu)

Sebehodnocení učitelky

Tabulka č. 3 Sebehodnocení učitelky

Sebehodnocení učitelky			
	ANO	ČÁSTEČNĚ	NE
1. Organizační formy	x		
Komentář: Byly využity všechny formy, neboť každá nabídla jiné možnosti.			

Individuální práce – zaměřenost na pozornost, prožitky jednotlivých dětí. Skupinová práce – docházelo ke kooperaci, pomoci a přirozené domluvě. Frontální práce – vedla k sounáležitosti při společném prožitku, při cvičení, narativní pantomimě.			
2. Metody	x		
Komentář: Zvolené metody vedly k uplatňování vytyčených cílů.			
3. Metodický postup	x		
Komentář: Byl vhodně nastavený a odpovídal plánovaným činnostem, při kterých nedošlo k závažnějším situacím.			
4. Vzdělávací nabídka vzhledem k individuálním možnostem dětí	x		
Komentář: Učitelka při některých činnostech neodhadla možnost zvládnutí aktivity u některých dětí (vystříhování vloček).			
5. Pomůcky		x	
Komentář: Dětem bylo nabídnuto dostatečné množství pomůcek ke tvořivým dramatickým činnostem. Při experimentu se zvětšovacími skly bylo zapotřebí, aby děti projevíly trpělivost při půjčování skel (menší počet).			

(Tabulka pro sebehodnocení učitelky byla poskytnuta Katedrou primární a preprimární pedagogiky pro potřebu vyhodnocení projektu)

Reflexe

Záměrem projektu bylo vhodně zvolit prvky tvořivé dramatiky do činností, které proběhnou během pobytu dětí v dopoledních hodinách v MŠ. Během realizace projektu byly vytvořeny aktivity ve volných hrách, didakticky zacílené činnosti (individuální, skupinové, frontální) a i při pobytu venku. V těchto činnostech byly uplatněny prvky jako například asociační kruh, narativní pantomima, vnitřní hlasy, improvizace, diskuse. Díky nim se podařilo dosáhnout cíle pozitivně ovlivnit prosociální chování u dětí. Také cestou z přímých zážitků a prožitků vytvořených prostřednictvím dramatických, pohybových, hudebních a vycházkových činností bylo u dětí více rozvíjeno vnímání okolního světa. Děti se učily vnímat svět i pomocí smyslů, čímž se u nich probudil větší zájem o přírodní jevy a živé bytosti v okolním prostředí.

Při volné hře měly děti možnost se svobodně kontaktovat s ostatními, tak aby mohly organizovat hru nebo se také umět podřídit organizaci druhého. U řízených činností byly aktivity hodně tematicky propojeny a nabízeny tak, aby podpořily zájem dětí o ně. Děti získávaly

vědomosti o životě v lidském i zvířecím prostředí. Prostřednictvím prvků tvořivé dramatiky vyjadřovaly své pocity, emoce, dokázaly vyjádřit své myšlenky, a také zhodnotit sebe sama. Během volných chvil mezi činnostmi nebo před rozcházením dětí z MŠ se měly děti možnost vyjádřit, co se jim v ten den líbilo/nelíbilo, dařilo/nedařilo, co se nového dozvěděly. Na výstavkách děti prezentovaly své výrobky kamarádům nebo rodičům. Rozhovory s rodiči, učitelkami i dětmi a také projevený zájem dětí o zvolené téma nás utvrdily v tom, že projekt byl vhodně sestavený a naplnil předem vytyčené vize. Závěrem můžeme konstatovat, že díky prvkům tvořivé dramatiky se děti více pouští do diskusí a nemají obavy projevit své emoce nebo říct před ostatními bez ostychu co si přejí, co se jim líbí či nelíbí.

Dlouhodobým cílem naší mateřské školy je hledat cesty k utužování prosociálního chování v dětech. A právě jednou z cest je i tvořivá dramatika, ve které nacházíme velké množství nápadů, jak pomocí technik a metod dramatické výchovy upevňovat u dětí pozitivní sociální chování. V realizovaném projektu byly každý den do činností zasazeny prvky tvořivé dramatiky, které následně vedly k docílení záměru – vést k prosociálnímu chování.

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na teoretické i praktické poznatky týkající se tvořivé dramatiky a uplatnění stěžejních metod a technik v předškolním vzdělávání. Hlavním cílem práce bylo rozvíjet prosociální chování dětí předškolního věku prostřednictvím prvků tvořivé dramatiky začleněných do projektu „Už Martin na bílém koni přijíždí do naší krajiny. Tento cíl se podařilo naplnit v rámci praktické části bakalářské práce. Při tvorbě projektu jsem vycházela z teoretických aspektů práce, které byly popsány v prvních třech kapitolách práce.

V průběhu projektu, jsem sledovala reakce dětí při navržených činnostech, které měly podpořit prosociální chování především dětskou spoluprací, vzájemnou pomoc, ohleduplnost a empatii. Z výsledku pozorování vyplynulo, že prvky tvořivé dramatiky, které byly v projektu uplatněny, nabízené činnosti obohatily, a tím u dětí výrazně pomohly rozvinout prosociální chování (viz evaluace).

Na základě realizace projektu zaměřeného na využití metod tvořivé dramatiky, usuzuji, že mají na sociální rozvoj osobnosti dítěte pozitivní vliv a mělo by se jich více využívat ve výchovně vzdělávacím procesu předškolního vzdělávání.

Prameny literatury

- BEČVÁŘOVÁ, Ivana. *Pracovní listy z dramatické výchovy*, Prachatice: SVIS MŠMT, 2004.
- BLÁHOVÁ, Krista. *Uvedení do systému školní dramatiky: dramatická výchova pro učitele obecné, základní a národní školy*. Praha: IPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1996. 83 s. ISBN 80-7068-070-9.
- HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Zdravá mateřská škola*. 1. vyd. Praha: Portál, 1995. 141 s. Výchova dětí od 3 do 8 let. ISBN 80-7178-048-0.
- HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršána: --co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli--*. 1. vyd. Olomouc: Hanex. 2006. 233 s. ISBN 978-80-7409-023-3.
- JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. I. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1993. 231 s. ISBN 80-210-0830-X.
- KANTOROVÁ, Jana a kol. *Vybrané kapitoly z obecné pedagogiky I*. Olomouc: Hanex, 2008. 244 s. Vzdělávání. ISBN 978-80-7409-024-0.
- KLOUDOVÁ, Helena. *Zvládneme mateřskou školu?: rady pro rodiče i učitele*. 1. vyd. Praha: TeMi CZ, 2013. 86 s. ISBN 978-80-87156-81-0.
- KUČEROVÁ, Stanislava, 1998. *Metody mravní výchovy*. In: STŘELEČEK, Stanislav a kol. *Kapitoly z teorie a metodiky výchovy I*. Brno: Paido, 1998. s. 78–98. ISBN 80-8593161-3.
- MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 12. vyd. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, 2011. 155 s. ISBN 978-80-7068-250-0.
- MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. Praha: NIPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 1998. 199 s. ISBN 80-7068-103-9.
- MACHKOVÁ, Eva. *Úvod do studia dramatické výchovy*. 2. Vyd. Praha: NIPOS - Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, 2007. 199 s. ISBN 978-80-7068-207-4.

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova: didaktika dramatické výchovy*. 2. vyd. Praha: Akademie múzických umění v Praze, Divadelní fakulta, katedra výchovné dramatiky, 2007. 223 s. ISBN 978-80-7331-089-9

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy*. 7. rozš. vyd. Praha: Artama, 1992. 149 s. ISBN 80-7068-041-5.

MACHKOVÁ, Eva. *Metodika dramatické výchovy: zásobník dramatických her a improvizací*. 8., upr. a rozš. vyd. Praha: Informační a poradenské středisko pro místní kulturu, útvar ARTAMA, 1999. 153 s. ISBN 80-7068-105-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte: normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2005. 182 s. Pro rodiče. ISBN 80-247-0870-1.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2007. 143 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-325-3.

MÉGRIER, Dominique. *100 námětů pro dramatickou výchovu: hry a cvičení pro děti od 3 do 10 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1999. 112 s. ISBN 80-7178-288-2.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana. *Kognitivní činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Josef Raabe, 2011. 160 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-87-9.

PFEFFER, Simone. *Rozvíjíme emoce dětí: praktická příručka pro mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 106 s. ISBN 80-7178-764-7

PROVAZNÍK, Jaroslav. *K některým otázkám teorie a didaktiky dramatické výchovy*. In Vybrané kapitoly dramatické výchovy, 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998, s. 41-90, ISBN 80-7184-756-9.

PROVAZNÍK, Jaroslav, ed. *Dítě mezi výchovou a uměním - dramatická výchova na přelomu tisíciletí*: [příspěvky z konference o dramatické výchově: Praha, 4.-6. října 2007. Praha: Sdružení pro tvořivou dramaturgii ve spolupráci s katedrou výchovné dramatiky DAMU, 2008. 219 s. ISBN 978-80-903901-2-6.

SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, 2007. 133 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-39-8.

SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010 166 s. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva a ŠVEJDOVÁ, Hana. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 167 s. ISBN 978-80-262-0020-8.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2017.

VACEK, Pavel. *Průhledy do psychologie morálky*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. 123 s. ISBN 80-7041-223-2

VALENTA, Josef. *Metody a techniky dramatické výchovy*, 1. vyd., Praha: Grada, 2008. 352 s. ISBN 978-80-247-1865-1

VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol.: *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1734-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Elektronické zdroje

Bartošková, Alena a Morávková, Šárka. *Vzdělávací program: Úvod z pedagogiky a psychologie dítěte*. Plzeň: 2014 [online]. Copyright ©h [cit. 18. 06. 2017]. Dostupné z: http://www.techmania.cz/data/fil_7480.pdf

Centrum rozvoje a projektového servisu: Hanzová, Novotná a Ritschelová. *Rozvoj expresivních schopností prostřednictvím tvořivé dramatiky* [online]. Copyright © [cit. 19. 02. 2017]. Dostupné z: <http://old.projekty.ujep.cz/podpuc/wp-content/uploads/2014/06/Rozvoj-expresivn%C3%ADch-schopnost%C3%AD-prost%C5%99ednictv%C3%ADm-tvo%C5%99iv%C3%A9-dramatiky.pdf>

Michlíčková, Radmila. *Dramatická výchova v MŠ – I. část*. Metodický portál RVP - Modul Články [online]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/7481/dramaticka-vychova-v-ms-i.-cast-.html/>

Říkaný – Říkaný.cz. Říkaný.cz – Básničky a říkaný pro děti [online]. © [cit. 10.05.2017].
Dostupné z: <http://www.rikanky.cz/kategorie/rikanky/>

Tvořivá dramatika. 2003., roč. 14, č. 3, Ústí nad Labem, 1998- . ISSN 1211-8001 [online].
© [cit. 21.05.2017]. Dostupné z: https://www.drama.cz/periodika/td_obsah.html

Seznam příloh

Příloha č. 1 Realizace projektu k rozvoji prosociálního chování za pomoci prvků tvořivé dramatiky „Už Martin přijíždí na bílém koni do naší krajiny“

Příloha č. 2 Pracovní listy a náměty na hry

Příloha č. 3 Reflexe jednotlivých dnů projektu

Příloha č. 4 Fotodokumentace

Příloha č. 1 Realizace projektu k rozvoji prosociálního chování za pomoci prvků tvořivé dramatiky „Už Martin přijíždí na bílém koni do naší krajiny“

1. den

Cíle: navodit atmosféru začínajícího zimního období pomocí smyslového vnímání a tvořivosti, uvědomit si vlastní tělo, posílit spolupráci a vzájemnou pomoc ve skupině

Metody: experiment, asociační kruh, pozorování, pokus, praktická činnost, spolupráce

Pomůcky: archy papíru, tužky, nůžky, šátky, látky, misky, sníh, triangel, zvětšovací skla

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: vystřihování papírových vloček, pohybová hra, pokus se sněhem, pracovní listy, pozorování lupou

Metodický postup: motivace – využijeme chladného počasí, kdy se objevuje první sníh. Při příchodu dětí do třídy paní učitelka (dále p. uč.) klade otázku, zda dětem venku byla zima a proč mají červené tváře.

Ranní rituál - každodenní říkadlo „ Jémine, domine“ - spojení s pohybem

Jémine, domine, klapy, klap, budeme si spolu hrát. (tleskání do rytmu ve stoji) *Poletíme tam i zpět, objevíme jiný svět.*(náznak létání upažením a otáčením se na místě) *Koukneme se do pohádky,*(uděláme z prstů brýle a přiložíme k očím) *zvládneme to i bez hádky* (hlazení se po lících). *V kruhu budem dohromady, spojíme se s kamarády.*(spojení se do kruhu za ruce)

Řekneme si s dětmi, že budeme objevovat zimní svět.

Tvořivá činnost - vystřihování papírových vloček. Děti mohou použít předlohy nebo zapojit svou vlastní fantazii. Ukážeme, jak se dá papír k vyrobení vločky poskládat, tužkou naznačí čáry pro vystřížení a poté děti samy zkouší metodou pokusu omylu. Děti mají možnost zvolit velikost papíru A4, A5. Na vyžádání dítěte může paní učitelka nebo kamarád pomoci. Vystřížené vločky si děti vystaví pověšením na připravenou šňůru kolíčkem, hodnotí a porovnávají ornamenty, velikost.

Komunitní kruh – Můžeme si s dětmi povídat, koho rády vidí, koho vidí, koho vůbec nevidí, kdo jim chybí a proč. Využijeme jednu z vystřížených vloček, která poslouží jako rekvizita v asociačním kruhu. Děti již hru dobře znají a vědí, že když dostanou rekvizitu, mohou ostatním říct, co je napadne ve spojení s rekvizitou. Věta zní: „Když se řekne vločka, tak mě napadne...“

a děti odpovídají například: zima, sníh, studí atd. Zeptáme se dětí, co si myslí, proč si v kruhu neposíláme opravdovou vločku, ale jen papírovou. Na základě odpovědí provedou děti pokus s přineseným sněhem ve dvou skleněných miskách. Budou pozorovat, co se sněhem vlivem tepla děje. Dále děti povedou rozhovor, proč sníh taje, co se z něj stane, zdali je voda čistá, jestli je vhodné sníh venku olizovat.

Pohybová aktivita „Vločky“ – hra s tělesným kontaktem. Děti se promění na poletující vločky, v ruce drží šátky nebo vločky – veselé a dovádivé s úsměvem na tváři. Po chvíli je však zahřeje teplá ruka jednoho z dětí (pohlazení po ruce nebo tváři) a vločky změní výraz ve tváři (posmutní) a roztají (usednou na zem). Jakmile budou všechny vločky na zemi, přijde mezi ně mrazík (určené dítě) a svou rukou opět pohladí postupně všechny vločky a ty se zaradují a vesele budou opět poletovat. Při poletování vloček jedno z dětí jemně cinká na triangu, při přerušení cinkání se vločky zastaví (mají si představit, že na něco usednou př. Střecha, strom, chodník apod.). Každá vločka může říct, kde si usedla.

Činnost u stolečků s pracovními listy s úkolem – vyhledávání vždy dvou stejných vloček mezi ostatními. Obrázek si mohou dle fantazie a chuti dokreslit. Paní učitelka navrhne dětem, aby ke spojení vloček vybraly pro lepší přehlednost pokaždé jinou barvu pastelky.

Pobyt venku: využijeme sněhu k zimním radovánkám. Pomocí zvětšovací skel budou děti pozorovat různé tvary sněhových vloček, aby mohly dojít k poznání, že každá vločka je originální.

2. den

Cíle: seznámit děti s postavou svatého Martina prostřednictvím pranostiky a vyprávěného upraveného příběhu, porozumět hlavní myšlence příběhu, rozšířit slovní zásobu, podpořit jednotlivce ve skupině

Metody:štronzo, slovní, názorně demonstrační, praktické citové působení

Pomůcky: obrázky k příběhu a pranostice, kostým svatého Martina, noty, klavír, Orffovy nástroje, plyšový koník na tyči

Organizační forma: skupinová, frontální

Nabízené činnosti: seznámení s pranostikou, zpěv písní, rytmická deklamace, pohybová aktivita, poslech vyprávění příběhu, návštěva koňské farmy

Metodický postup: ranní rituál s písní, koukneme do pohádky o vojáku Martinovi

Motivace – po ranním rituálu děti usednou do kruhu a jeden z chlapců si oblékne připravený kostým svatého Martina. Chlapec je vybrán záměrně, neboť jeho jméno je Martin a v daný den slaví svátek. Vyzveme děti ke ztišení, protože mezi ně přijede host z velké dálky. Kolem kruhu s dětmi se za cinkotu rolniček (Martin je má upevněny na ruce) probíhá Martin v kostýmu a drží si bílého plyšového koníka na tyči. Doprovodíme jeho pohyb hrou na klavír a zpěvem písně „Už Martin na bílém koni“. Po skončení písně nabídneme Martinovi místo v kruhu mezi dětmi. Zeptáme se, zdali děti vědí, kdo to k nim zavítal a proč. Martin má možnost dětem sdělit, že má svátek a chtěl by jej s dětmi oslavit. Můžeme s dětmi položit Martinovi otázky, například proč je celý v bílém oblečení, proč přijel na bílém koni. Po rozhovoru děti seznámíme se starou pranostikou „Svatý Martin přijíždí na bílém koni“. Pranostika připomíná blížící se zimu, kdy se začíná měnit příroda a halí se pod sněhovou bílou peřinu. Martin slaví svátek 11. listopadu a to v tuto dobu obvykle začíná sněžit. Bílý kůň představuje padající sníh. Využijeme slova se zimní tematikou k další činnosti a tou je rytmizace slov, rytmická deklamace – odříkávání slov a tleskání rukou, ťukání ozvučnými dřívky (připomenou klapot koňských kopyt), které rozdá Martin např.

„Svatý Martin, Martin – Martínek“

„Chumelí se, chumelí se“

„Padá sníh, jedem na saních“

„Bílý koník, bílý kůň“

Po rytmizaci se zeptáme dětí, jestli si dokáží vzpomenout na písničky, kde se vyskytuje kůň. (Já mám koně, vraný koně a Prší, prší, jen se leje). Společněsi písničky zazpíváme a doprovodíme hrou na tělo (tleskání, pleskání do stehen, luskání prsty).

Pohybová aktivita: „Na koníky“ (využijeme prvky hry Štronzo). Děti budou představovat koníčky, kteří jsou veselí, rádi skáčou a běhají. Pohybovat se budou podle ťukání do tamburíny (p. uč.), buď běh nebo cval stranou. Na silný úder se koníci v pohybu zastaví a zůstanou jako zkamenělí. Na další ťuknutí hra pokračuje. Jakmile zpozorujeme, že jsou již děti unavené, dostanou pokyn k odpočinku (koníci se začnou pást a jdou se napít k potoku). Děti předvádí pantomimu. Hru můžeme obměnit jen tím, že děti vytvoří dvojice, jeden dělá koníka a druhý jezdce. Jezdec zapřáhne svého koně, tzn. švihadlo mu protáhne pod ruce a započne jízdu. Děti si hru dotvoří postavením překážek – obíhání kuželek, přeskokování kruhů či molitanových kostek, které představují kameny, stromy apod.

Poslech vyprávěného příběhu o svatém Martinovi. Děti usadíme na podložky u magnetické tabule, kde si poslechnou příběh o vojákovi, který jezdil na bílém koni a jmenoval se stejně jako náš kamarád Martin. Na své cestě z bojiště, ještě se svým přítelem, uviděli před branami města žebráka, kterému byla zima a který žádal o pomoc. Vojákovi Martinovi se chudáka zželelo a podaroval mu část svého pláště na zahřátí. V noci se pak zdál vojákovi sen o žebrákovi, který ho nabádá, aby už neválčil a šel pomáhat lidem a zvířatům. Voják se rozhodl, že už bojovat nebude a vrátí se domů a bude konat dobré skutky. Cesta domů byla však dlouhá a těžká. Jel sám se svým koněm zasněženou krajinou a musel překonávat řadu překážek (hory, skály, řeky a lesy s divokou zvěří).

Po vyslechnutí příběhu, klademe otázky, které vedou k další diskusi. Například: Co se dětem v příběhu líbilo a co ne; Proč si děti myslí, že Martin už nechtěl bojovat; Proč daroval žebrákovi kus pláště a jestli by se děti také podělily o své oblečení; Proč jel Martin na koni a nešel pěšky, atd. Děti budou nacházet různé odpovědi a řešení, budou hloubat nad příběhem a diskutovat.

pohybová chvílka s říkadlem „Vojáček“ – uplatnění simultánní pantomimické ilustrace. Polovina dětí bude s paní učitelkou odříkávat říkadlo a druhá polovina se soustředí na text a napodobuje pohybem říkání.

Pobyt venku: vycházka k místní koňské farmě v obci – budeme pozorovat koně (počet, velikost, barva, poslech vydávání zvuků koní -ržání), povídání s chovatelem

3. den

Cíle: dramatizace – příjezd svatého Martina a setkání se žebrákem, dokázat se vcítit do role, získat povědomí o kladných morálních hodnotách, vyrobit si rekvizitu – papírový kůň, dokázat se domluvit při společných sněhových radovánkách

Metody: hra v roli, metoda vnitřního hlasu, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: archy papíru, děrovač, špejle, krepový bílý papír, izolepa, kostým svatého Martina, klavír, rolničky, textilní čepičky, vršky od PET lahví

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: výroba koně pro svatého Martina, dramatizace příběhu, skládání z vršků, narativní pantomima, tvoření a hry ve sněhu na školní zahradě, pracovní list

Metodický postup: ranní rituál s písní, dnes vstoupíme do pohádky o Martinovi

Motivace – připomeneme si s dětmi, Martinkova vyrobeného koníka. Protože se nám líbil, mohli bychom si podobného vyrobit. Připravíme si čtyři stolečky. Dva budou sloužit k výrobě koníků a dva pro děti, které zatím koníky dělat nechtějí.

První stoleček – obkreslování šablony hlavy koně, vystříhování, možnost tupování hlavy houbičkou namočenou v bílé temperě

Druhý stoleček – stříhání krepového papíru na hřívu, tupování vystřížené hlavy bílou temperovou barvou

Třetí stoleček – skládání puzzle koníků

Čtvrtý stoleček – vykreslování obrázků svatého Martina

Pátý stoleček – pracovní list „Labyrint – Martin hledá cestu domů“

Na koberci děti mohou skládat obrázky z vršků od PET lahví - vločky, koníky apod.

Děti si mají možnost vybrat, čím začnou. Pokud je stoleček obsazen, vyberou si jiný. Dírky pro navlékání proužků krepového papíru vyrazíme děrovačem s dítětem, izolepou přilepíme dřevěnou hůlku k hlavě koníka. Mezitím si mohou děti postupně vyzkoušet kostým svatého Martina a proběhnout se na koberci s vyrobeným koníkem.

Dramatizace příběhu „O svatém Martinovi“ – improvizace spojená s hrou v roli. V kroužku si s dětmi připomeneme jednotlivé postavy příběhu: voják, jeho kamarád, žebrák a doplňující role – zvířata, stromy. Ostatní děti budou v roli diváků. Následuje domluva dětí k rozdělení rolí. Společně vytvoříme pomyslný les a bránu, u které seděl žebrák. Využijeme molitanové stavebnice. Navodíme dětem situaci, kdy se Martin s druhým vojákem blíží k bráně města a projíždí lesem plným lesní zvěře. Co si asi povídají a která zvířátka, se jim připletou do cesty. Čtyři děti předvádějí stromy (v klidu i pohybu, např. při foukání větru), čtyři děti mají role zvířat (zajíc, ježek, ptáček, pes, popř. jiné dle výběru dítěte). Voják Martin se svým kamarádem přijíždějí na koních k branám města a spatří žebráka, který smutně sedí a prosí o pomoc. Následuje vstup paní učitelky do příběhu a pomocí techniky „vnitřního hlasu“ nabádá děti k myšlenkám: „Děti, co si asi žebrák myslí, když vidí vojáky? Koho napadne myšlenka, běžte k žebrákovi, dotkněte se ho a řekněte nahlas za něj myšlenku.“ Např. Pomohou mi lidé na koních? Příběh se postupně rozvíjí, děti si zkusí zahrát, jak Martin žebrákovi pomohl, ale také situaci, která by mohla nastat, kdyby mu nepomohl. Děti dále improvizují a vymýšlí, co by si mohli vojáci povídat. Diváci mohou do příběhu vstupovat a reagovat radou, pokud děti – herci budou chtít. Vedeme příběh tak, abychom nezasahovali do

myšlenek dětí, zároveň však děti jemně usměřujeme, aby příběh neztrácel děj a smysl. V určitý čas příběh ukončíme a spolu s dětmi i diváky si řekneme, co se nám na hře líbilo a jak se v roli cítily. Hra se může opakovat s vystřídáním rolí dle času a volby dětí.

Pohybová hra „Koníček“- narativní pantomima. Nejprve bez rekvizity a po zvládnutí říkadla z paměti si děti mohou vzít ke hře vyrobeného koníka.

Pobyt venku: na školní zahradě proběhnou hry se sněhem – stavba sněhových koníků a jízda na plastových lopatách a bobech – simulace jízdy na koni.

4. den

Cíl: seznámit se s kovářským řemeslem, probouzet úctu k lidské práci, ke starší generaci, prožít radost z vlastní tvořivosti

Metody: pantomimická ilustrace, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: Orffovy nástroje, pracovní listy „Kovej, kovej Kovaříčku“, koňská podkova

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: sluchová hra, zpěv písní, rytmizace říkadel, hra na Orffovy nástroje, pantomimické ilustrace, taneček, návštěva kovářské dílny

Metodický postup: rituál s písní, dnes objevíme kovářský svět

Motivace: v komunitním kruhu si zahrajeme sluchovou hru „Hádej, co slyšíš“. Řekneme dětem, aby zavřely oči a zacinkáme kovovou paličkou na podkovu. Děti budou hádat, jaký zvuk slyší, co jim to připomíná. Poté mohou otevřít oči a podkovu jim ukážeme. Pokládáme otázky: „Víte, co mám v ruce? K čemu podkova slouží? Z čeho je podkova vyrobena?“ Děti budou ukazovat další předměty ve třídě ze železa. Navodíme rozhovor a budeme o předmětu diskutovat. Podkova slouží koníkům jako boty pro člověka, aby je nebolely nohy. Podkovy nasazuje koním pouze kovář, který pracuje se železem a ohněm. Takového kováře určitě navštívil i voják Martin, aby jeho kůň dobře běhal a daleko došel. Navrhne dětem, že bychom mohli kováře v jeho kovářské dílně navštívit. Ten by dětem předvedl, jak se taková podkova vyrábí a připevňuje koníkovi na nohu. Mohli bychom kováři poděkovat písničkou a udělat mu radost.

Zopakujeme si již známou píseň „Už Martin na bílém koni“. Doprovodíme jí nejprve hrou na tělo – plácání do stehů v rytmu písně, tleskání na první dobu v taktu a ve stoje podupy na každou dobu.

Zeptáme se dětí, co si myslí, jaké zvuky může vyluzovat zima? (sníh křupe, led praská, vítr fouká, koník na zmrzlém ledě klape kopyty). Děti si vyberou hudební nástroj, který by jim nějaký zvuk zimy mohl připomínat. Poté, vytvoří zvukový obraz příjezdu svatého Martina a zimy do našeho kraje. Zvukový obraz budou podbarvovat následující říkadla: „Na svatého Martina, dobrá bílá peřina“; Nese vrána novinu, chystejte se na zimu“; „Na svatého Martina, kouřívá se z komína“. K poslednímu říkadlu paní učitelka připomene dětem, že se nekouří jenom z domečků, ale také z kovárny pana kováře, když ková železo.

Hra s říkadlem:

*„Kovám, kovám podkovičku
koníčkoví na nožičku,
kovám, kovám podkovu
koníčkoví na nohu.“ (rikanky.cz, 2017)*

1. skupina: vytřukává zvučnými dřívky rytmus básně
2. skupina: udeří na činelky na první dobu

Práce u stolečků – pracovní listy „Kovej, kovej kovaříčku“.

Seznámíme děti s písní „Kovář kuje“, předvádíme pohyby – pantomimická ilustrace s písní - tanec. Chlapci předvádí kování kladiva (klek pěstmi ťukání o sebe), dívky mávají sukýnkami.

Pohybová aktivita: cvičení s říkadly – pantomimická ilustrace „ Sníh“ a cvičení s papírovou kuličkou (rozdáme dětem bílý list papíru, děti si ho zmačkají na malou kuličku, zastupuje sněhovou kouli), děti rozdělíme na dvě skupinky a postavíme naproti sebe, děti budou házet kouli vždy na protější stranu a spustí se sněhová bitva.

Zdravotní cvičení s papírovou kuličkou.

Pobyt venku: Návštěva kovárny pana Uhlíře v naší vesnici (upozornění dětí na bezpečné chování v kovárně), kovář nás provede kovárnou, předvede dětem práci ve výhni, jak se vyrábí podkova a jak se nasadí koníkovi.

5. den

Cíl: cvičit jemnou motoriku při výtvarně-pracovní tvořivosti, rozvíjet pohybové dovednosti, zvládat prostorovou orientaci, překonávat strach, cvičit

Metody: asociační kruh, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: plastové lahve, noviny, barevný papír, nůžky, lepidlo, tělovýchovné nářadí

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: výroba vojáčka z PET lahve, překonávání překážek v tělocvičně, kreslení do sněhu

Metodický postup: rituál s písní, dnes objevíme nástrahy zimní krajiny

motivace – v asociačním kruhu máme připravenou plastovou láhev, proběhne asociace „Když se řekne láhev, napadne mě...plast, minerálka, žízeň, apod.“. Budeme si povídat, k čemu plastové lahve slouží a ukážeme si co je dále vyrobené z plastů v naší třídě. Pokládáme dětem otázku, z čeho asi pil voják Martin na své cestě, když měl žízeň. Dále budeme s dětmi diskutovat, co asi uděláme s plastovou láhví, když minerálku dopijeme (začne diskuse o třídění odpadu, jak se dají plastové lahve ještě využít.) Dětem poslouží plastová láhev k výrobě kuželky, která bude mít podobu vojáčka.

Pracovní a výtvarná činnost:

Metodický postup výroby vojáčka: - každé dítě si má možnost vybrat jednu plastovou lahev a vyzdobit si jí dle fantazie

- vytrhávání kousků barevného papíru a nalepování lepidlem na lahev (oblečení Martina)
- vystřížení geometrických tvarů podle předlohy (dřevěné tvary), tvary poslouží jako oči, nos, pusa
- složení čepice z novinového papíru (pomoc učitelky či kamaráda, který už skládání ovládá)
- vojáčky děti mohou použít při cvičení jako překážkové kužely nebo ke hře a po vystavení, si je děti budou odnášet domů

Pohybové aktivity v tělocvičně: kde si děti zahrají na cestování Martina zimní krajinou (překonávání překážek vytvořených z tělovýchovného nářadí).

Motivace – připomeneme náročné putování vojáka Martina zasněženou krajinou plnou různých nástrah.

1. rušná část: běh střídaný chůzí (podle rytmu tamburíny), střídání poskočného kroku a cvalu stranou, lezení po čtyřech

2. relaxace na podložkách (Martin s koníčkem odpočívají)

3. překonávání překážek:

- a. švédská koza – podlézání po nízkými keři
- b. přecházení obrácené švédské lavičky – udržení rovnováhy při přechodu spadlého stromu přes potok
- c. vylézání na švédskou lavičku zavěšenou jednou stranou na žebřinách – lezení na skálu
- d. cvičební koberec – převaly – válení se ve sněhu
- e. prolézání textilním tunelem – prolézání jeskyní

4. sluchová hra na zklidnění: „Na kukačku“ viz příloha

Pobyt venku: Využijeme sněhové pokrývky k malování do sněhu (vytváření ornamentů pomocí rukou, klacíků nebo vyšlapáváním stop do sněhu)

6. den

Cíle: seznámit se s některými lesními zvířaty a jejich životem během zimního období, poznávat stopy zvěře, cvičit koordinaci ruky a oka, chápat základní elementární matematické pojmy (množství do deseti, více, méně, stejně), sladit pohyb s hudbou ve dvojici

Metody: diskuse, práce s rekvizitou, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační,

Pomůcky: lískové oříšky, košík, malé kruhy, pracovní listy, knihy, časopisy, pexeso, noty k písni

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální, kooperační ve dvojicích

Nabízené činnosti: prohlížení přírodovědných encyklopedií, knih, leporel a časopisů s přírodovědnou tematikou, na kartičkách porovnávání velikostí lesních zvířat, pracovní list „Stopy lesní zvěře“ viz příloha, pexeso – vyhledávání dvojic: mládě- dospělé zvíře, didaktická hra, taneček, rozhovory

Metodický postup: rituál s písni, dnes objevíme veverčí pelíšek

V komunitním kruhu- motivace: voják Martin se vrací z vojny domů a projížděl dalekými neznámými kraji. Musel projet i zasněženým lesem, kde ho překvapil oříšek, který mu spadl na hlavu. Ukážeme si s dětmi, jak takový lískový oříšek vypadá. Je trochu jiný, než děti znají třeba ze zahrady – vlašský. Děti si ohmatají rozdílnost oříšků a slovně porovnání vyjádří (např. malý x velký, hladký x hrbolatý)

Diskuse: povídáme si s dětmi o tom, kde se asi oříšek na stromě vzal, kdo si jej tam mohl schovat (veverka), proč si je tam veverka ukrývá (zásoby na zimu), jaká další zvířata mohl Martin v lese potkat a kde mají své pelíšky? Zeptáme se, jestli děti znají nějakou pohádku, ve které se oříšky vyskytují (Popelka). Děti si budou v kruhu předávat lískový oříšek, kdo bude mít oříšek v ruce, si může jako Popelka něco přát. Děti se rozhodnou, jestli všem své přání poví, nebo si jej nechají jako tajemství. Popelka moc ráda tancovala a my si zatancujeme jako veveříčky.

Seznámíme děti s tanečkem „Tancovala veveříčka s veveří“, děti si vyberou kamaráda, se kterým by si taneček rádi zatancovaly, (viz příloha 9).

Didaktická hra ve dvojicích „Dvě veverky počítají oříšky“ – děti zůstanou ve dvojicích. Jeden z dvojice si půjde vybrat deset oříšků z předem připraveného košíčku a druhý z dvojice si přijde pro dva malé cvičební kroužky, které budou sloužit k počítání. Dvojice si najdou místo na koberci a budou dále spolupracovat podle pokynů:

1. Ten kdo přinesl oříšky od paní učitelky, je vloží do jednoho z kroužků. A druhý z dvojice je přepočítá, zdali jejich deset.

2. Rozdělte oříšky tak, aby každá veverka (děti) měla v pelišku (kroužku) stejný počet.

3. Odeberte dva oříšky mimo kroužek (jako když je veverka sní) a spočítejte, kolik každému v kroužku zbylo oříšků.

4. Oříšky, které vám zbyly v kroužcích, dejte pouze do jednoho kroužku a spočítejte je.

5. Oříšky, které zůstaly mimo kruh, vložte do prázdného kroužku. Spočítejte a řekněte barvu kroužku, ve kterém je více oříšků a ve kterém je méně.

6. Paní učitelka pokládá otázku, jestli se veverkám líbí, že má jeda v pelišku více oříšků než ta druhá.

7. Zkuste se zatvářít tak, jako ta veverka, která má méně oříšků (smutně, nazlobeně).

8. Zkuste se zatvářít jako ta, co jich má více (vesele, spokojeně).

9. Napravte situaci, tak, aby byly obě veverky spokojené. Co uděláte?

Na závěr si spokojené veverky zopakují naučený taneček.

U stolečku: pracovní listy – přiřazování stop ke zvěři s pokynem „ Najdi správnou cestu“ viz příloha č. 10.

Pobyt venku: vycházka do zasněženého pole a hledání stop zvěře, pozorování zasněžené přírody, polozmrzlého potoka.

7. den

Cíl: verbálně i neverbálně komunikovat, spolupracovat a domlouvat se při dramatizaci, využívat představivost a fantazii při tvořivosti, bezpečně zacházet s pracovním náčiním (nůžkami), užívat pojmy (první, poslední, za, před, hned před, hned za apod.)

Metody: alterace, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: omalovánky, přírodniny, papíry, tuhé lepidlo, klovatina, misky z pomerančové kůry, textilní čepičky, látky, molitanové kostky, 4 kostky ztuženého rostlinného tuku

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: výtvarná práce, skládání rozstřižených pohlednic s lesní zvěří, pohybová hra, dramatizace, prstové cvičení, výroba sádlových zvonků, hádanky

a) individuální: kresba lesního zvířete nebo vykreslení a vystřížení omalovánky lesní zvěře a vytvoření obrázku s dolepením přírodnin (veverka – oříšek, divočák – kaštan, ptáček – semínka, zajíc – mrkev, srnka – seno).

b) společná práce: vytvoření ptačího krmítka z papíru (děti vystříhnou proužky papíru, nalepí na karton do tvaru krmítka, poté k němu přilepí svého nakresleného ptáčka a nasypou slunečnicová semínka na obrázek potřený klovatinou)

Individuální prstové cvičení učitelky s vybraným dítětem na říkadlo „Típ, típ, típ, vrabec vrabce štíp! Poprali se na keříčku, vytrhli si po peříčku. Típ, típ, típ, vrabec vrabce štíp!“.

Skupinová práce: výroba sádlových zvonků jako potrava pro ptáčky: u stolečku nasypou děti do připravených misek z pomerančové kůry slunečnicová semínka, které paní učitelka zaleje rozehřátým tukem. Poté se mističky nechají vychladnout v ledničce.

Společná pohybová hra „Na lišku“ (viz příloha č. 11).

Společná dramatizace – „Pohádka O budce“ (viz příloha č. 12).

Metodický postup: Motivace: V komunitním kruhu paní učitelka zmíní cestu svatého Martina lesem, mohl spatřit některá zvířata. Paní učitelka dává dětem hádanky o lesní zvěři.

Ježek – Na těle má bodliny, jak korálky oči. Když ho ale chytit chceš, v klubičko se stočí.

Zajíc – Uši vzhůru. Kdo tu je? Vítr chytá, panáčkuje. Napásl se v jeteli, teď nám chodí na zelí.

Liška – Ani hajný nemá, pane, zajíčky tak spočítané, jako já je v houští mám, i kurníky všechny znám.

Medvěd – V létě chodí na maliny, borůvky a ostružiny. V zimě jenom spí a spí. Běda, kdo ho probudí.

Vlk – Zuby cení, pes to není, ale je mu podoben, v lese žije, loví, vyje, kdo ho zná, ať řekne jen.

Jelen – Do běhu má rychlé nohy, bývá pyšný na parohy.

Myš – šedý kožíšek, maličké oči, když kočku uvidí, do díry skočí

Sova – Straším, koukám ze své skrýše, oči mhouřím, létám tiše.

Následuje rytmičtější slova za pomoci tleskání. Pokládáme otázku, zdali některá zvířátka děti znají z pohádek a jakých. Například vlk – Červená karkulka, liška – o Budulínkovi, medvěd – Máša a medvědi, jelen – O smolíčkovi. V pohádce, kde vystupuje nejvíce lesní zvěře, je pohádka O budce. Navrhne dětem, zda si pohádku chtějí zahrát.

1. V krátkosti si připomene děj pohádky za použití plyšových zvířátek (děti se mohou zapojovat do vyprávění s paní učitelkou). Pohádka končí útekem zvířátek do lesa. Zkusíme s dětmi vymyslet jiný konec. Děti se budou zamýšlet, jak by pohádka mohla skončit, aby zvířátka zůstala pospolu. Zvířátka pak v pohádce spočítáme a přijdeme společně na to, že je jich méně než dětí ve třídě. Děti situaci mají vyřešit, budou navrhopvat možnosti. Např. v pohádce mohou vystupovat i jiná zvířátka podle volby dětí. Před dramatizací proběhne pantomima zvířat. Děti, které se přihlásí, mohou předvést pohyb určitého zvířete a ostatní děti budou hádat, které to zvíře asi je.

2. Rozdělení rolí (po domluvě dětí). Děti, které budou hrát zvířátka, si mohou vybrat potřebné rekvizity - textilní čepičky pro příslušné zvíře nebo látku (jako zástupný předmět), která jim zvíře připomene nebo plyšáky, maňásky.

3. Každé dítě, které bude představovat určité zvíře, ostatním dětem zkusí popsat, co je pro zvíře typické, například jak se zvíře pohybuje, jestli vydává nějaký zvuk (myška je malá šedivá a píská,

zajíc má dlouhé nohy, uši a dokáže rychle běžet, medvěd je velký, chlupatý a dupe, veverka má velké zuby, huňatý ocásek a skáče po stromech).

4. Usedneme s dětmi do kruhu a budeme se zamýšlet nad dějem pohádky:

Proč zvířátka chtěla najít domeček? (zima, sníh)

Jak se k sobě navzájem zvířátka zachovala? (pomáhala si)

Které zvířátko objevilo budku jako první, které poslední? (myška, medvěd)

Je správné jak se medvěd zachoval? (zbořil budku, což není správné)

Proč budku medvěd zbořil? (byl příliš velký a neopatrný)

Jak se spolu zvířátka v budce cítila? (dobře, nebylo jim smutno)

Jak se asi cítil medvěd, když budku zbořil? (smutně, špatně, provinile)

Co medvěd nakonec udělal, aby vše napravil? (omluva, společná stavba nové budky se zvířátky)

Co to znamená být ohleduplný? (všímat si toho, co druhý potřebuje, nemyslet jen na sebe, být k němu pozorný a opatrný)

5. Po diskusi děti proběhne společná stavba budky z molitanové stavebnice, žíněnek, židliček (dle fantazie dětí).

6. Děti pohádku rozehrávají, dítě se může stát vypravěčem, děti (zvířátka) předvádí své vlastní vymyšlené pohyby i dialogy mezi zvířátky. Probíhá spojení improvizace dialogů s vyprávěním inspirovaným textem pohádky.

7. Závěrečná společná pohybová hra „Chodí medvěd po lese“ (upraveno podle hry Chodí medvěd po zahradě), napodobování pohybů dítěte – medvěda.

8. Po hře si budeme povídat, jak se dětem líbilo být v roli zvířátek a co by se mohlo stát, kdyby se medvěd nerozhodl se zvířátka postavit nový domeček.

Paní učitelka navrhne dětem, jestli by nechtěly zahrát pohádku také babičkám a dědečkům v místním domě pro seniory.

Pobyt venku: krmení ptáčků na školní zahradě – sypání slunečnicových semínek do krmítka a připevnění vyrobených sádlových zvonků se semínky na větve stromů.

8. den

Cíle: učit se samostatnosti při chystání a úklidu pomůcek, uplatnit fantazii při tvoření z přírodnin, soustředěně vyslechnout příběh, zamyslet se nad hlavní myšlenkou, uvědomovat si vlastní tělo a správné dýchání při cvičení, správně napodobit pohyb

Metody: asociační kruh, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: kaštiny, lepidlo, tavná pistol, přírodniny, tištěný příběh, encyklopedie

Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: hry s kaštanem, poslech příběhu o kaštanu, jógová cvičení, výroba kaštanového zvířátka

Metodický postup: motivace: využití krabice kaštanů, které do školy přinesl jeden z chlapců. Podle obrázků v encyklopedii seznámení se stromem, který plodí kaštiny – Jírovec maďal (ukázka vylisovaných listů ze stromu).

Asociační kruh: Děti si budou předávat kaštan a říkat větu: „Mám v ruce kaštan a připomíná mi ...“
Například kuličku, míček, strom, zvířátko.

Na koberci poslech příběhu O kaštanu (viz příloha č. 13).

Následují jógová cvičení zvířátek a rostlin, které se v příběhu objevují (strom, květina, pejsek, kočka, ptáček, zajíc, srnka, myška, sova, kolébka).

Budeme diskutovat nad příběhem, který vede k zamyšlení o úctě a pomoci starým lidem. Po diskusi si děti s kaštanem pohrají, budou zkoušet tzv. kaštanovou masáž – děti se mohou válet po vysypaných kaštanech na podložce, zkusí si po kaštanech chodit.

Pracovní, tvořivá činnost: výroba kaštanového zvířátka.

Metodický postup:

1. Děti si vyberou několik kaštanů a promyslí si, co z nich budou chtít vyrobit.
2. Každý si vezme jednu špejli a rozlomí ji na několik menších kousků (ke spojení kaštanů k sobě nebo mohou posloužit jako nožičky od zvířátek).

3. Dírky do kaštanů vyvrtáme dětem šídlem, děti do nich budou zapichovat nalámané špejle. Práce bude individuální a v malé skupince dětí.

4. Děti si kaštánky mohou dozdobit přírodninami například lístky, javorovými nažkami a umělými očičky pomocí lepidla, popřípadě použijeme tavnou pistoli (upozornění na bezpečnost – pistoli drží v ruce pouze paní učitelka).

Proběhne výstava zvířátek a děti si o nich povídají.

Pobyt venku: Navštívíme místního pana myslivce a přineseme kaštany pro zvěř do krmelce. Prohlédneme si jeho myslivecké trofeje, myslivec nám předvede ukázkou výcviku mysliveckého psa.

9. den

Cíle: umět se domlouvat, spolupracovat, cvičit jemnou motoriku při pracovní činnosti, uvědomit si význam péče o zvěř, vědět o nebezpečí při setkání se zvěří

Metody: improvizace, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: vykreslování škrabošek zvířat, improvizovaná hra „Hajný šlape za zvěří“, zpívání u klavíru, vycházka k farmě, kde jsou daňci a divočáci.

Motivace: Paní učitelka připomene dětem návštěvu u pana myslivce z předešlého dne, který nám vyprávěl, že je nutné se o zvěř starat i v zimě, aby netrpěla hladu.

Paní učitelka nabídne dětem, že si mohou vyrobit zvířecí škrabošky, aby si mohly zahrát na to, jak to v lese chodí, když jde pan myslivec se svým psem lesem a jde krmít zvěř.

Děti si mohou vykreslit a vystříhnout škrabošku některého ze zvířat a budou připravovat kulisy ke hře: staví krmelec z molitanových kostek, malují stromy z kartonu a vybírají v dětském obchůdku, které jídlo by zvířátkům mohly přinést (pečivo, mrkvičku, salát, kukuřici).

Děti si mezi sebou vyberou pana myslivce a jeho pejska. Ostatní budou hrát zvířátka. Paní učitelka bude dětem nápomocná při vymýšlení příběhu. Využijí k němu i básničku: „*Hajný šlape za zvěří, nese oběd s večerí. Pytel píce pro zajíce, kopu sena pro jelena. Zahaleká na lesy, „Bumbrlícci, vemte si“.*

Děti u hry předvádí, jak jde pan myslivec se svým psem krmit zvěř do lesa, tahá za sebou sáňky, na kterých jsou naskládány dobroty pro zvěř. Svolává ke krmelci divočáky, jeleny, srnky, zajíce, přilétají také ptáčci, pro které má připravené zrní. Děti se v námětové hře spojené s improvizací střídají v jednotlivých rolích, záleží na jejich domluvě.

Pohybová hra: „Na zaječí pelíšky“ (viz příloha č. 14)

Pobyt venku: Vycházka k místní oboře s chovem daňků, divočáků. Přinesení tvrdého nasbíraného pečiva.

10. den

Cíle: rozšířit si slovní zásobu, klást otázky a hledat odpovědi, cvičit vyjadřovací schopnosti, spolupracovat, umět vyjádřit své myšlenky, improvizovat, projevit tvořivost, sdílet radost s ostatními, projevit soucit se starými lidmi, způsobit radost návštěvou v domě pro seniory

Metody: hra s rekvizitou, improvizace, individualizovaná, slovní, praktická, názorně-demonstrační

Pomůcky: Organizační forma: skupinová, individualizovaná, frontální

Nabízené činnosti: výroba plošné loutky z vařečky, beseda s panem myslivcem, dramatizace pohádky „O budce“ v domě pro seniory

Metodický postup: Motivace: Svatého Martina na cestě lesem vyleká medvěd, který se probudil ze zimního spánku. Martin, ale zůstal potichu stát. Medvěd si ho nevsímal a raději opět zalezl do svého brlohu. Klademe otázky: *Co asi vyrušilo medvěda ze spánku?* (hluk) *Proč medvěd Martinovi neublížil?*(zůstal potichu a medvěda si nevsímal) *Víte, která další zvířata v zimě spí?* (jezek, jezevec, křeček) *Žijí v našem lese medvědi?* (Ne) *Viděl někdo z vás medvěda a kde?*(ZOO, televize) *Myslíte, že je medvěd nebezpečné zvíře?* (Ano). Další zajímavosti o medvědovi se dozvíme od pana myslivce, který za dětmi přijde po svačince.

Jakmile si otázky zodpovíme, naučíme říkadlo k procvičení prstíků, „Medvěd“.

„Tenhle medvěd prodává med: dá lištičce sestřičce, dá veverce do hrnce, ježkovi dá medu soudek, zajíčkovi dá na zoubek. Zvířátka se radují, medvědovi děkují.“

Prsty sevřené; postupně se natahují od palce až k malíčku, přičemž se palec jednotlivých prstů dotýká, „dává med“; nakonec naopak „děkují“ jednotlivé prsty palci.

Pohybová hra: „Medvídek“ – narativní pantomima (viz příloha č. 15)

Výroba plošné loutky medvěda. Metodický postup:

1. stoleček – děti plochu vařečky natřou hnědou temperovou barvou a nechají zaschnout.
2. stoleček – děti si budou vystříhovat kousky látek, které připomínají medvědí srst.
3. stoleček – na zaschlou vařečku děti přilepí oči, čumáček a pusinku z knoflíku nebo látky. Látku, kterou si vystříhnou, použijí na uši a na rukojeť vařečky jako srst.

S vyrobenými loutkami si děti mohou pohrát v divadélku.

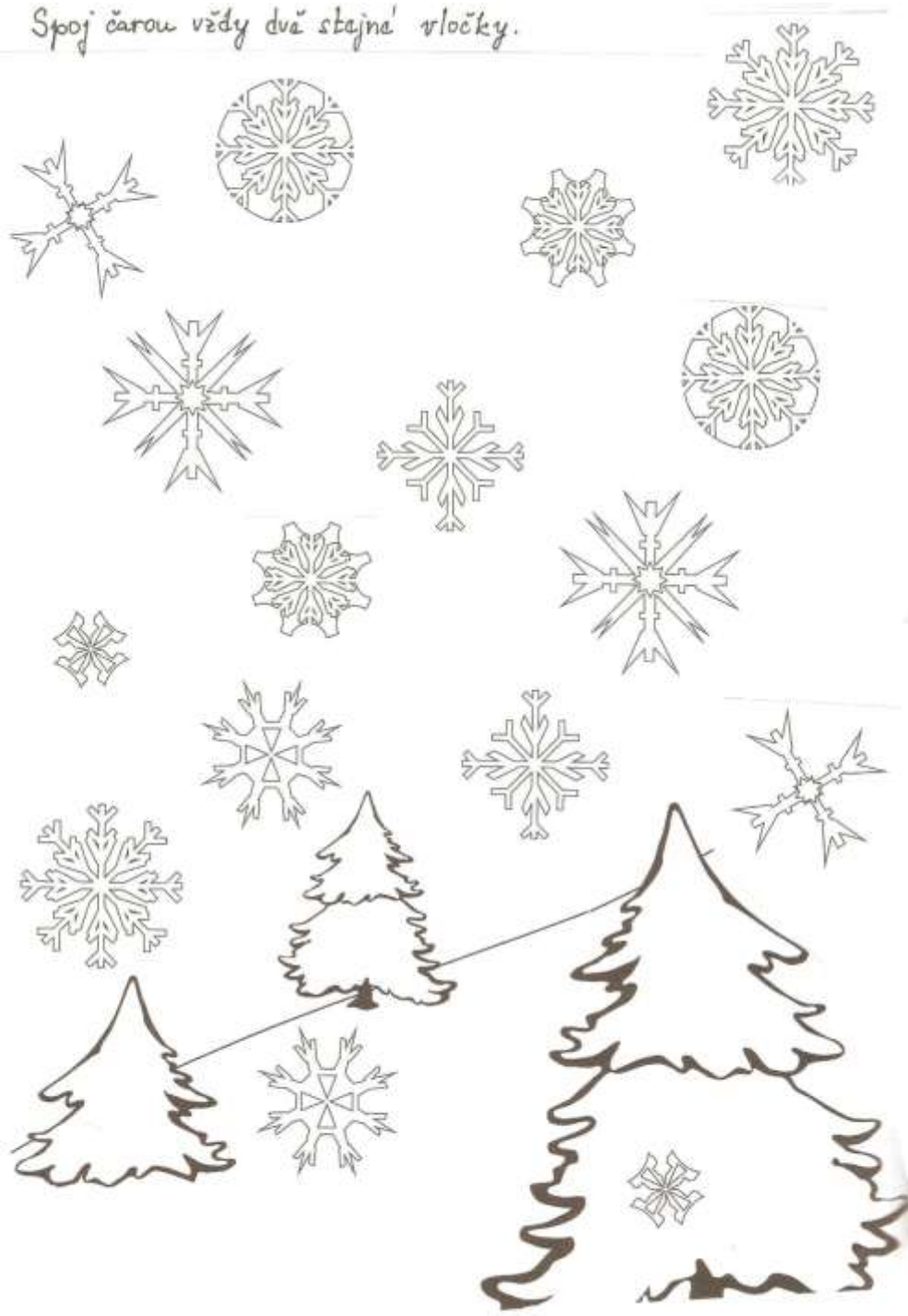
Po svačince proběhne beseda s panem myslivcem. Děti se budou dovídat zajímavosti o lese, klast otázky, diskutovat, budou mít možnost prohlédnout si myslivecké oblečení, dalekohled, pušku, trofeje, vycpaniny ptáků, mohou si vyzkoušet foukat do vábničky na zvěř. Pan myslivec bude odpovídat na otázky dětí, na to co je zajímá.

Pobyt venku: Děti navštíví babičky a dědečky v domě pro seniory, aby je potěšily dramatizací pohádky „O budce“.

Příloha č. 2 Pracovní listy a náměty na hry

Pracovní list „Vločky“

Spoj čarou vždy dvě stejné vločky.

Písnička „Už Martin na bílém koni“

UŽ MARTIN NA BÍLÉM KONI, UŽ ZASE PĚJIŽDÍ

K NÁM VESELE PODKŮVKY ZVONI JEDE K NÁM

ZAS BILÝ PAŇ POSÍLA HO SVATÝ PĚTR

AŽ ZIMU OHLÁSI VČAS, ZE SKŘÍNĚ VYTÁHNEM

SVETR, BUDE SE NÁM MODIT ZAS.

Vojáček

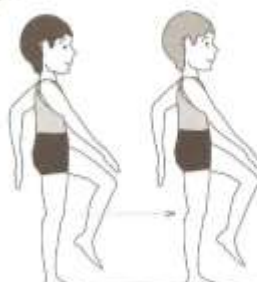
Pochodují vojáci,
bubny k tomu buráci.
Pochodují jdou a jdou,
pěkně v řadách za sebou.
Pozor, pohov, musí znát,
vpravo v bok a zastavit, stát.

Pochodují vojáci,
(Pochodujeme po místnosti.)

bubny k tomu buráci.
(Naznačujeme bubnování
na pomyslný buben.)

Pochodují jdou a jdou,
(Pochodujeme po místnosti,
přičemž se začínáme
řadit za sebe.)

pěkně v řadách za sebou.
(Pochodujeme jeden
za druhým.)

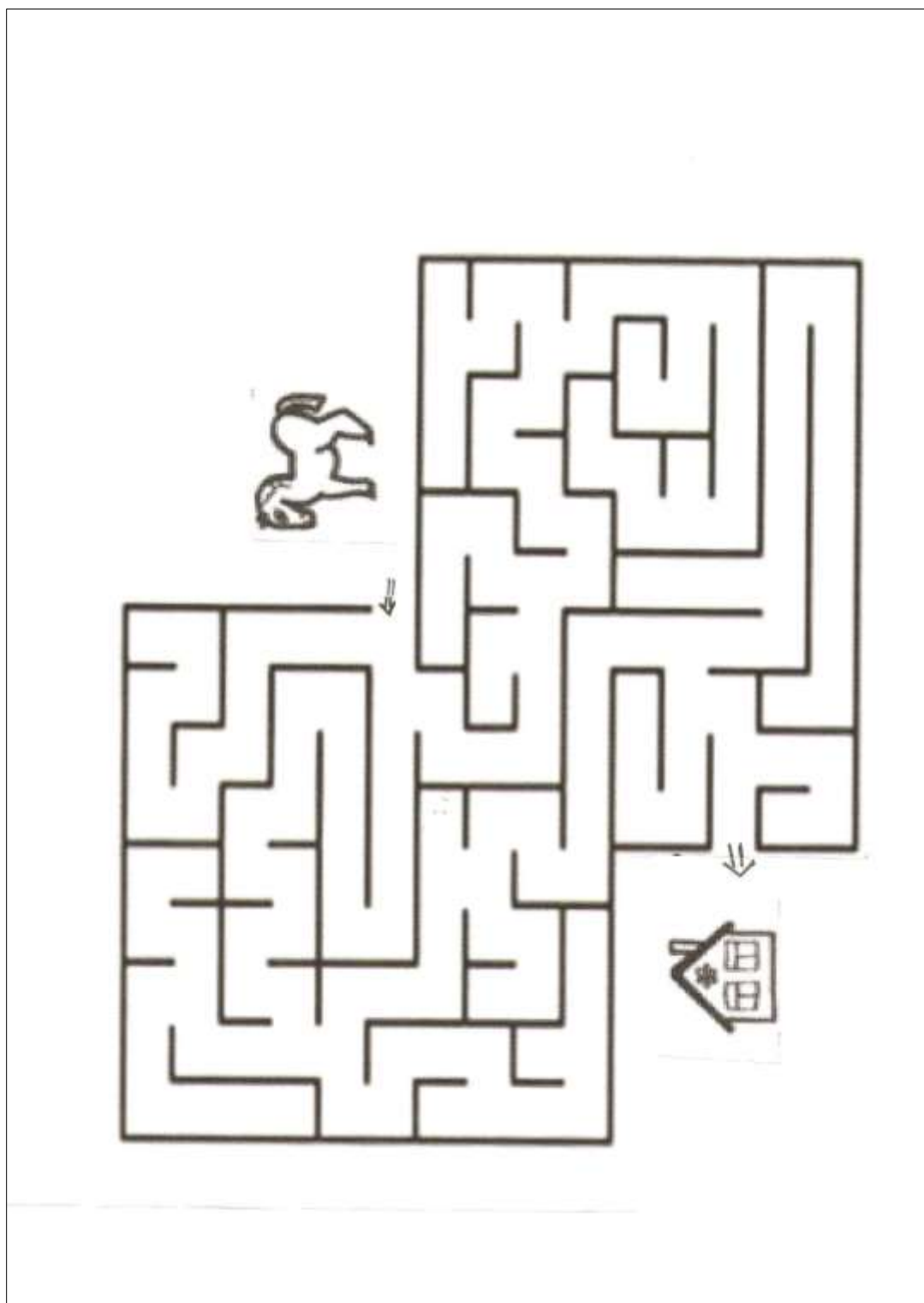

Pozor, pohov, musí znát,
(Zastavíme na místě.
Stojíme v pozoru.)

vpravo v bok a zastavit, stát.
(Otočíme se doprava.)

„Labyrint – Martin hledá cestu domů“

Koníček

**Koníčka si osedlám,
pojedu s ním pěkně sám.
Hopy, hop, hopy, hop,
pojedu jak o závod.
Překážky vždy přeskočím,
s radostí si poskočím.**

Koníčka si osedlám,
(Postavíme se a uchopíme
pomyslné opratě.)

pojedu s ním pěkně sám.
(Běháme okolo místnosti.)

Hopy, hop, hopy, hop,
(V poklusu zvedáme
vysoko koljena.)

pojedu jak o závod.
(Opět běžíme kolem místnosti,
tentokrát však rychlejším tempem.)

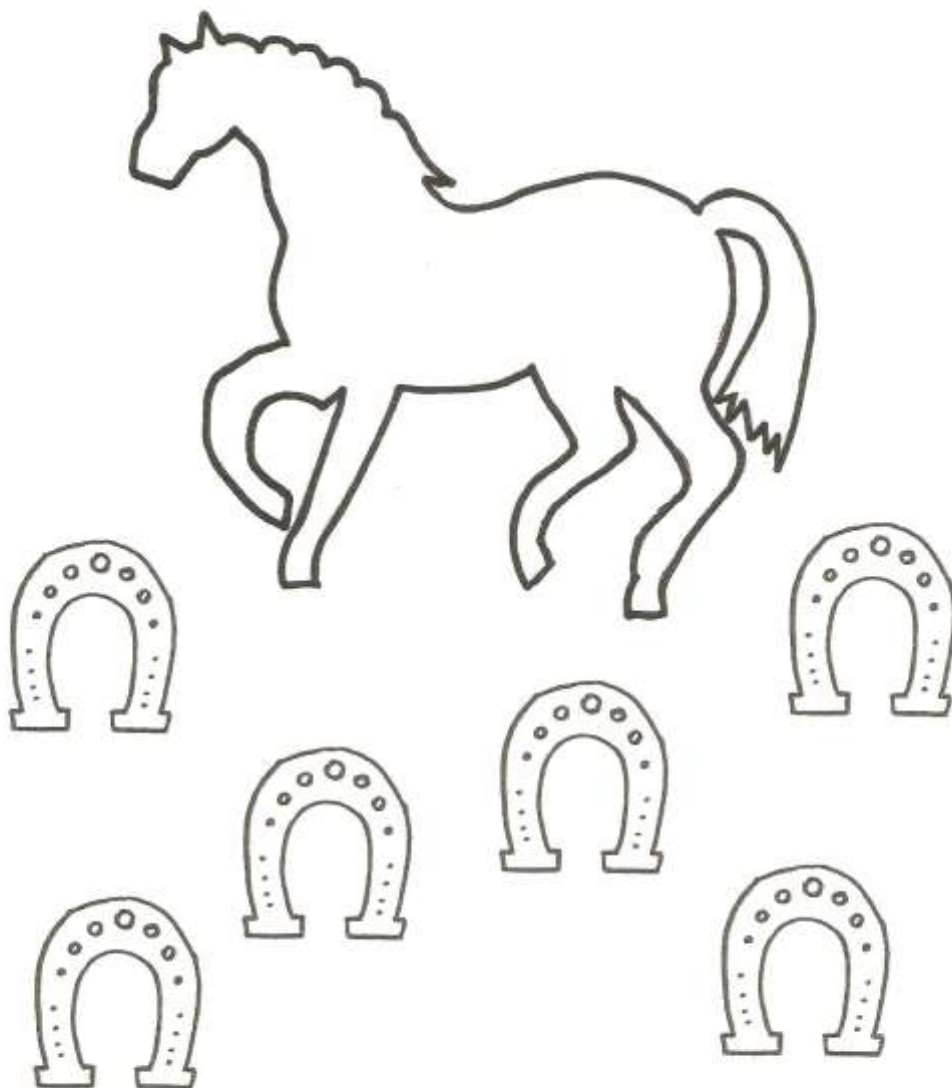
Překážky vždy přeskočím,
(Běh zpomalíme a přeskakujeme
pomyslné překážky.)

s radostí si poskočím.
(Zastavíme a s radostí vyskočíme.)

Kovej, kovej kováříčku

Svatý Martin potřebuje okovat svého bílého koně. Vybarvi tolik podkov, kolik jich kovář při své práci použije. Jednotlivé podkovy si můžeš spojit čarou s nohama koně. Čeho je víc? Podkov, nebo noh? Dokážeš určit o kolik? Vystačí zbylé podkovy ještě pro jednoho koně?

Sníh

Ve větvích už vítr fouká,
už napadl první sníh.
Už je bílá celá louka,
pojedeme na lyžích!
Bílý sníh nás velmi láká,
postavíme sněhuláka.

Ve větvích už vítr fouká,
(Ve stoji spojněm zvedneme
ruce nad hlavu a kýváme
s nimi zprava doleva.)

už napadl první sníh.
(Třepotáním prstů naznačujeme
padání sněhu. Ruce nám
volně klesají ke stehnům.)

Už je bílá celá louka,
(Ukazujeme dlaněmi pomyslnou
louku. Roztahujeme ruce do stran.)

pojedeme na lyžích!
(Postavíme se do pozice sjezdače
a imitujeme sjezd na lyžích.)

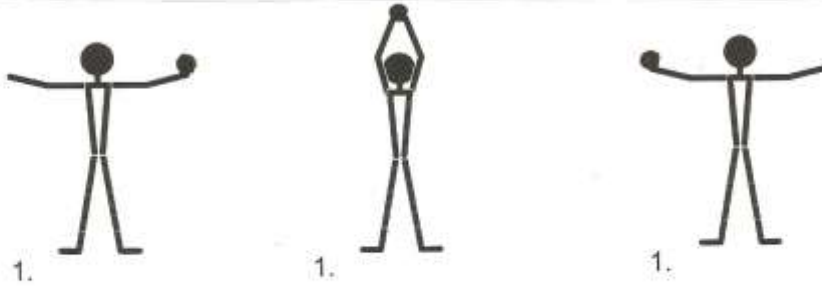
Bílý sníh nás velmi láká,
(Klekneme si a rukama
modelujeme sněhové koule.)

postavíme sněhuláka.
(Pomalou přecházíme do stoje.
Rukama vytváříme tři velká
kola ve tvaru sněhuláka.)

Zdravotní cvičení s papírovou kuličkou

Cvičení s papírovou kuličkou - snáhovou koulí.

- ① Stoj rozkročný - uvažít, kulička v jedné ruce. Vzpřížit - předat kuličku do druhé ruky - uvažít. Střídát s odpočinkem.

- ② Stoj rozkročný - uvažít. Překlon - předat kuličku pod jednou, potom i druhou nohou.

- ③ Sed rovný, ruce opřeny vzadu za tělem. Uchopit kuličku - chodidly zvednout a položit.

- ④ Leh, uvažít. Kulička v jedné ruce. Zvednout nohu, předat kuličku do druhé ruky pod nohou. Střídát nohy.

Tan-co-va-la ve-ve-říč-ka s ve-ve-ří, s ve-ve-ří, mě-ly šiš-ky za ko-bí-čky k va-če-ří, k ve-če-ří.

*Tancovala veveříčka
s veverkou, s veverkou,
utíraly sobě očka
zástěrkou, zástěrkou.*

Základní postavení

Dva sousedné kruhy, děti se drží za ruce.

Návrh provedení

Na první sloku se vnější kruh otáčí čtrnácti poskočnými kroky, vnitřní kruh stojí a tleská. Na opakování „k veveří“ všichni 3x zadupou.

Na druhou sloku se otáčí vnitřní kruh druhým směrem, tleská vnější kruh, na „zástěrkou“ opět všichni 3x zadupou.

Doporučení

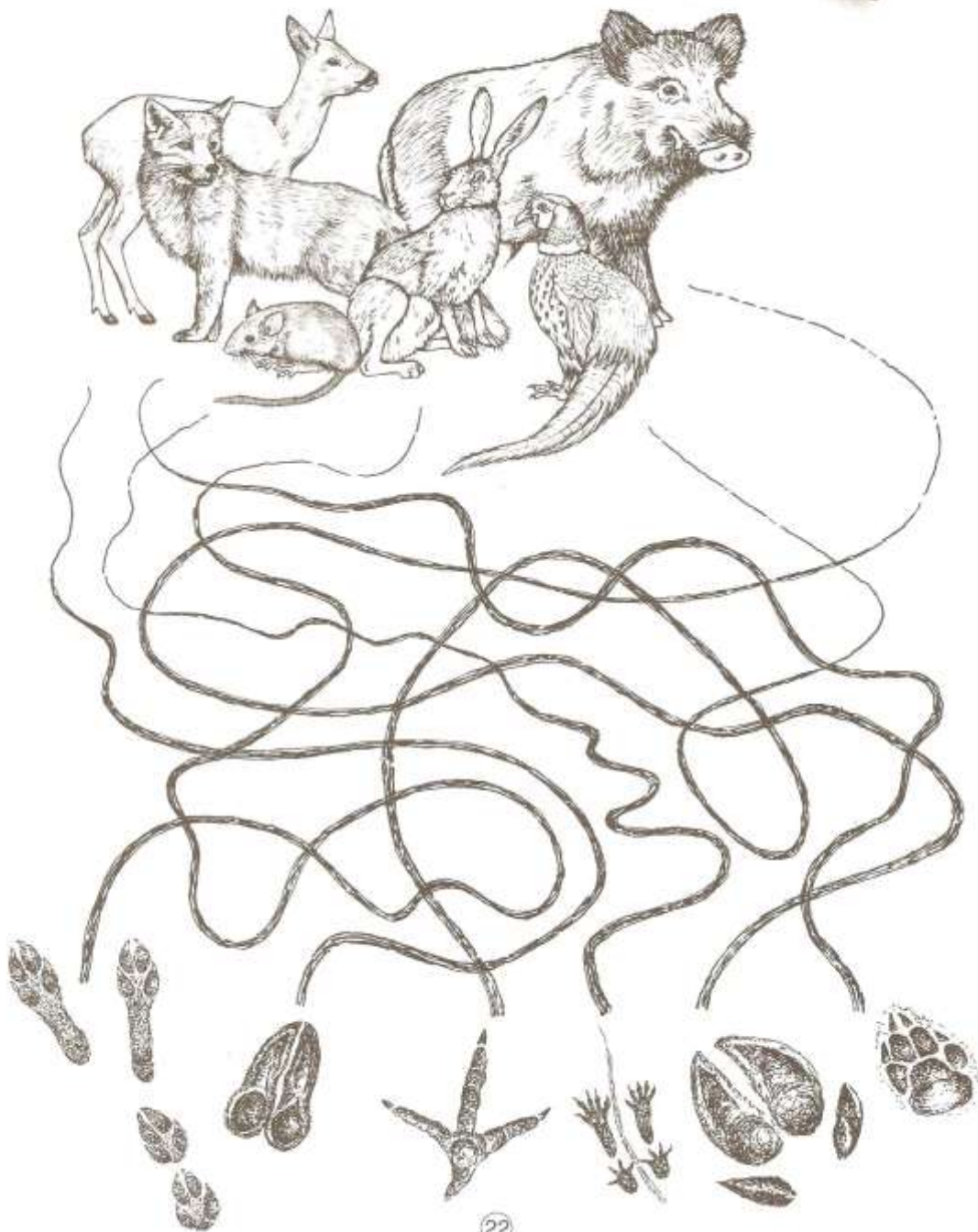
Spojme písničku s říkankou, kterou využijeme jako úvod. Vybereme si tři děti a rozdělíme jim říkadlo, každému jeden řádek. Když doříkají, tlesknou na „toč“ a může ještě následovat předehra k písničce, nebo může písnička následovat hned.

*Veverka čiperka sedí v rudém kožíšku,
louská si jádérka ze šišek a oříšků.
Šoš, veverho, šoš,
s námi se tu toč!*

*Šla veverka na jahody,
utíkala kolem vody.
Jahody se rozsypaly,
do studánky napadaly.
Běž, panenko, běž,
veverušku těš!*

Stopy

Ke komu vedou stopy na dolním okraji stránky?

Společná pohybová hra „Na lišku“

„Na lišku“:

Děti chodí po obvodu kruhu v rytmu říkanky, uprostřed dítě - honič. Na slovo:

Liška!

honí děti.

*V lese, v lese
zvuk se krásně nese.
Tiše, tiše plíží se,
našlapuje po lese.*

Kdo? Liška!

Pohádka „O budce“

Boudo, budko

Na paloučku uprostřed lesa stála krásná, malá, dřevěná chaloupka. Jednoho dne šla kolem myška. Postavila se před ní a povídá: „Jé, to je krásná chaloupka. V takové bych také chtěla bydlet. Zaklepu a zeptám se, zda bych v ní také mohla bydlet.“ Myška zaklepala a zeptala se: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ Nikdo se neozval. Myška vešla dovnitř a pěkně se v chaloupce zabydlela. O několik dnů později skákala přes palouček žabka. Zastavila se a povídá: „Jé, to je krásná chaloupka. V takové bych také chtěla bydlet. Zeptám se, zda bych v ní také mohla bydlet.“ Žabka zaklepala a zeptala se: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“

A chaloupky se ozvalo: „Já myška Hryzala. A kdo jsi ty?“

„Já jsem žabka Kuňkalka. Mohla bych tu s tebou bydlet?“

„Pojď, budeme bydlet spolu, bude nás víc, nebudem se bát vlka nic.“

A tak tam spokojeně bydlely spolu.

Zanedlouho hopkal kolem zajíček. Zastavil se a povídá: „Jé, to je krásná chaloupka. V takové bych také chtěl bydlet.“ Zaklepal a říká: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“

„Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka a kdopak jsi ty?“ „Já jsem zajíček Ušáček. Mohl bych tu s vámi bydlet?“ „Jistě zajíčku, pojď k nám, bude nás víc, nebudem se bát Vlka nic.“

Šel kolem medvěd a uviděl chaloupku. Zastavil se a povídá: „Jé, to je krásná chaloupka. V takové bych také chtěl bydlet.“ Zaklepal a říká: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“

„Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka, já zajíček Ušáček a kdopak jsi ty?“

„Já jsem medvěd Křivošlap a chtěl bych s vámi bydlet.“

Zvířátka se podívala z okna chaloupky a uviděla velkého medvěda. I ulekla se.

Medvěd na nic nečekal a otevřel dvířka chaloupky. Jak chtěl vlézt dovnitř, zbořil celou chaloupku.

Zvířátka se polekala a utekla zpátky do svých pelíšků

O kaštánku

Pro Petrušku

Dědeček a babička Kaštánkovi bydleli v chaloupce u lesa, měli se moc rádi, často chodili na procházky **STROM** a znali všechna zvířátka široko daleko. Doma měli pejska Alíka, kočičku Zlatku – měla heboučké kožíšek, **PESEK** který se leskl jako zlato – a papouška Pepíka, kterého **KOČKA** naučil mluvit a zažívali s ním spoustu legrace. Hned jak se ráno probudili, papoušek vyletěl z klece a volal: „Dobré ráno, Pepíčku, zlatčko, dobré ráno.“ Uměl ale ještě spoustu dalších lidských slovíček a všechny dokázal **PTACEK** pokaždé rozesmát. K chaloupce Kaštánkových přicházela i lesní zvířátka – zajáci, srnky, myšky, přiletěli sem krásní ptáčci, dokonce i dvě velké sovy a všichni u babičky a dědečka dostali nějakou laskominu. **ZAJÍC** **SRNIKA** **MYŠKA** **SOVA**

Jenom po dětech se babičce s dědou stýskalo. Jejich syn už byl dospělý a bydlel se svou ženou ve městě. „Kdybychom se tak dočkali vnoučátka,“ říkali si skoro každý den. Bylo to jejich největší přání. V pohádkách se dobrým lidem jejich přání vždy splní, a tak se Kaštánkovi dočkali malého vnoučátka Jirka.

V den, kdy se Jířík narodil, dědeček přinesl domů **KOLÉBKA** z lesa malý kaštan a řekl: „Babičko, když se nám teď narodí malý Kaštánek, zasadíme pro něj strom.“ Položili kaštanek do vaty jako do peřinky, péče se o něj starali, zavlažovali ho a vyprávěli mu o maličkém Jíříčkovi. Kaštanek brzy ukázal klíček, ze kterého vyrůstala silná rostlinka. Tu nakonec zasadili na svou zahrádku.

JAK ROSTE
KVEJINA
KVEJINA

Jířík byl miloučkový kluk, krásné miminko. V domečku u babičky a dědečka byl šťastný, stále se smál a všem dělal samou radost. Jířík Kaštánek rostl stejně, jako se z malého kaštanu postupně stával strom. Dědeček Jíříka ke stromku často vodil a říkával: „To je, Jírko, tvůj strom. Jmenuje se kaštan, podobně jako ty, můj malý Kaštánku. Zasadili jsme ho pro tebe, protože ti přejeme, abys byl jednou silný a krásný jako tento strom. Kaštan je užitečný, jeho květy i plody dokážou pomáhat lidem, když jsou nemocní. A my ti přejeme, abys byl v životě taky užitečný a abys všem kolem sebe rád pomáhal.“ Jirka dobře naslouchal a o svůj strom také pečoval.

Když Jířík slavil desáté narozeniny, strom kaštan poprvé rozkvetl. To byla nádherna! Byl to ten nejsvětější dárek k narozeninám.

Jednou, když byl Jirka s rodiči doma, se dědečkovi udělalo moc zle a sanítka ho odvezla do nemocnice. Všichni byli smutní a Jirka přemýšlel, jak by mohl dědovi pomoci. „Už to mám, musíme dovézt dědečkovi do nemocnice kaštanek z mého stromu, ten ho určitě uzdraví.“ Nikdo tomu sice nevěřil, ale nechtěli zkazit klukovi radost.

Netrvalo dlouho a Jirka stál před nemocničním lůžkem a mačkal kaštanek v dlani. Dědeček vypadal, jako když spí. „Dědo, dědečku,“ volal Jířík. Dědeček pootvěřel oči a maličko se usmál. Jirka mu vtiskl do ruky kaštan mokry od potu. Dědeček povně sevřel dlaň a znovu zavřel oči. Čuměl z jeho tváře však neuznal. „Pojď, dědeček musí odpoučvat,“ řekl Jíříkovi a odvedl ho domů.

Už druhý den volali z nemocnice, že je dědovi lépe. A za týden byl zase zdravý. Nikdo se nikdy nedozvěděl, jestli mu na nohy pomohla Jirkova láska, nebo kou-

zelný kaštanek. Ale na tom stejně nezáleží, hlavně že jsou všichni zase ve zdraví spolu.

TÉMA K ZAMYŠLENÍ

Zeptáme se dítě na názor, co vlastně dědečkovi pomohlo – byl to enouček lířák, nebo malý kaštan? Vyprávíme si s dětmi o léčivých rostlinách, prohlédneme si v encyklopedii, jak vypadá strom kaštan (j. jirovec maďal), a přečteme dětem něco o jeho léčebných účincích. Kaštany sbírají lidé odedávna nejenom jako léčivo, hračku pro děti, krmivo pro zvířata, ale také jako věc, která se při jomně drží v dlani. Někteří lidé si kaštany strkají do kapses, pod polštář nebo do kabelek, aniž by věděli proč, ale tento instinkt zná lidové léčitelství. (Podle něj kaštany umí odebírat energii a tak pomáhají při nemocích z přebyteku energie, jako jsou např. artroza, revmatismus, nemoci dolních končetin a páteře, křečové žíly, bolesti hlavy, ale i při poruchách lymfatického systému a zánětu močových cest. Právě podle receptů lidového léčitelství se mají kaštany dávat do postele, kde přijímají špatnou energii, a přibližně po čtyřech týdnech se vymění za nově. Po vynášení by měly být scorklé a uvnitř černé; viz <http://www.victoria.cz>).

Na podzim nasbírejte kaštany a uložte je v dekorativních předmětech v bytě (v průhledných vázách, miskách atd.). Jednotlivé kaštany pak noste při sobě, například v kapsách, kabečkách. Zmoulejte je v ruce. Do plátěného pytlíčku nasypete kaštany a vložte je do postele pod polštář nebo do nohou.

I láska má léčivou sílu, proto bychom ji měli všude kolem sebe šířit.

Pohádka nám ukazuje, že i děti dokážou velké věci svou bezprostředností a čistými úmysly.

Pohybová hra „Na zaječí pelíšky“

Zaječí pelíšky

Zaměření

- poskoky a skoky mezi překážkami
- pohotová reakce na signál

Pomůcky

- bubínek
- středně velké kroužky

Metodická doporučení

Vedeme děti k tomu, aby se během hry pohybovaly po celé hrací ploše, aby neposkakovaly pouze v okolí svého kroužku.

Popis

Po celé hrací ploše rozmístíme volně v prostoru kroužky-zaječí pelíšky, do kterých se posadí děti-zajíci.

Během libovolné písničky nebo básničky o zajíci děti poskakují mezi překážkami po hrací ploše. Stranou stojící dítě-myslivec vyběhne po skončení písničky, popř. básničky nebo po zaznění úderu na bubínek a honí děti-zajíce, které se snaží před chycením zachránit během a ukrytím ve svém kroužku.

Pro další hru zvolíme do role myslivce jiné dítě.

Medvěd

Žiju tady tiše v lese,
když zadupu, zem se třese!
Vylezu i po stromě,
podívejte se na mě.
Nikdo se mě nebojí,
jsem medvídek plyšový.

Žiju tady tiše v lese,
(Pohybujeme se po
pomyslném lese.)

když zadupu, zem se třese!
(Zadupeme.)

Vylezu i po stromě,
(Rukama naznačujeme
šplhání po stromě.)

podívejte se na mě.
(Prohlížíme si pomyslného
medvěda.)

Nikdo se mě nebojí,
(Postavíme se a obejmeme se.)

jsem medvídek plyšový.
(Chodíme po místnosti
a představujeme medvěda.)

Příloha č. 3 Reflexe jednotlivých dnů projektu

Reflexe 1. dne: Vystřihování vloček děti velmi zaujalo. Skládání papíru pro ně složité nebylo, ale s vystřihováním měly některé děti problém (tloušťka papíru). Děti si dokázaly říct o pomoc paní učitelce. Děti, které vystřihování zvládaly, samy nabízely pomoc ostatním. Jedna holčička si sama vločku vytvořila bez předlohy a projevila velkou radost nad zdařeným dílem, děti její vločku ocenily pochvalou a přáním, aby je takovou naučila vystřihovat. Jeden chlapec se u vystřihování rozplakal, všimli si toho ostatní a začali chlapce chlácholit, jedna holčička pro něj vločku vystřihla a podarovala mu ji (děti projevily empatii vůči kamarádovi a dokázaly si pomoci, když to bylo třeba). Pokus s tajícím sněhem byl pro děti přínosný, když se přesvědčily, že voda nezůstala čistá, jak vypadal sníh, uvědomily si, že pokud budou sníh olizovat, mohou onemocnět. Při hře „Na vločky“ si poletování užily spíše holčičky, které také dokázaly výrazem ve tváři vyjádřit smutek, radost. Někteří chlapci byli divocí a u hry se chtěli honit. Paní učitelka jim pak vyhověla a zahrála si s nimi na mrazivou honičku, to se chlapcům líbilo. Když je sluníčko (v podání paní učitelky) dohonilo, rádi předvedli smutek ve tváři, že byli chyceni. Ale když je opět pohladil mráz, začali opět vesele honit. Děti u hry zažily také legraci, když si začaly vymýšlet, kde jako vločky usedly. (odpovědi zněly – na nosíku, na psím čumáčku, na autě, na zadečku, ve vlasech apod.) Práce s pracovním listem vyžadovala soustředění a pozornost. Většina dětí si věděla rady, ostatní se začali radit s kamarády. Při pozorování vloček při pobytu venku vznikla hádka kvůli půjčování zvětšovací skel. Měli jsme jich méně než děti (do dvojice jedna lupa) Bylo nutné situaci vyřešit. Děti dávaly návrhy např. jeden pozoruje vločky lupou a druhý počítá do deseti, poté výměna nebo řešit pomocí hry Kámen-nůžky-papír. Tahle varianta zvítězila. Děti se pak lépe domluvily a pochopily, že když chvíli počkají, nic jim neuteče.

Reflexe 2. dne: Martínek, který byl převlečen do kostýmu a vcítil se do role svatého Martina, byl nadšený a hrdý na to, že je chvíli středem pozornosti u dětí. Je to chlapec, který potřebuje podporu dospělého, aby si věřil a získal sebedůvěru. V daném okamžiku mu ostatní děti dopřály pocítit jeho důležitost. Martínek pak rád dětem půjčil svého koníka, kterého doma pro tuto příležitost s rodiči doma vyrobil. Děti projevily zájem si na svatého Martina také zahrát. Paní učitelka jim navrhla, že si následující den hru zahrají a kdo bude chtít, může si poskládat papírovou čepici doma s rodiči a přinést si ji do školky. Při pohybové hře „Na koníky“ se děti proměnily na zvířata, které předváděly v pohybu nebo odpočinku. Děti se do rolí koníků natolik vžily, že samy od sebe začaly napodobovat řehotání a odfrkávání. Při této hře si uvědomovaly, co všechno se svým tělem dokáží. Vyprávění příběhu o vojákovi Martinovi děti velmi zaujalo. Proběhla dlouhá diskuse o tom, kdo je to žebrák. Některé děti už měly zkušenost se setkáním s podobným člověkem. Zmínily, jak někomu

házely mince do kelímku, jiné při setkání pocítily strach. U pohybové hry na vojáčky si děti dokázaly zapamatovat krátký text, který doprovázely pohybem – pantomimická ilustrace. To se zalíbilo především chlapcům, protože si na vycházce říkadlo stále opakovali.

Reflexe 3. dne: Některé děti nezapomněly a přinesly si do školky vyrobené papírové čepice z novin. Rády ostatním řekly, s kým doma čepici skládaly. Většina skládala s maminkou. Při výrobě papírových koníků, hned na začátku p. učitelka zdůraznila bezpečnost při práci s nůžkami a špejlemi. Děti byly vcelku samostatné, ale musely projevit rozhodnost při výběru, ke kterému stolečku půjdou jako první a dokázat počkat až se místo uvolní (paní učitelka vědomě připravila k vyrábění pouze dva stolečky, aby děti potrénovaly trpělivost a schopnost domluvit se s ostatními) Při skládání puzzle se projevila kooperace dvou chlapců (radili se, který dílek kam půjde, aby obrázek brzy poskládali). Spolupráce se objevila i zavazování krepových proužků (některé děti požádaly o pomoc kamaráda nebo paní učitelku – jeden držel hlavu koníka a ten druhý provlékal proužek dírkou). Děti si navzájem ukazovaly, jak proužek zavázat, aby se nepřetrhnul. Bylo třeba poznat, jakou silou proužek utáhnout, aby se netrhal. Před dramatizací se nejprve děti předháněly, kdo bude hrát roli svatého Martina, ale když pochopily, že rolí bude potřeba více a mohou se u nich prostřídat, dokázaly se domluvit. Zajímavá byla pro děti role žebráka, zdálo se, že pochopily, jak se takový žebrák cítil. Ve výrazu tváře bylo znát utrpení z hladu, napadlo je předvést i tělo třesoucí se zimou. Technika vnitřního hlasu, co si asi žebrák myslí, děti překvapila a nejprve nepochopily, co se od nich očekává. Paní učitelka vymyslela jednu z myšlenek a řekla ji nahlas u žebráka. Tři děti měly nápad, co si mohl žebrák myslet: Kdo to je? Co když mi vojáci ublíží? Půjčí mi teplé oblečení? Děti projevily empatii a v danou chvíli se vcítily do žebrákovy osoby. Ve hře „Koníček“ vnímaly děti text pozorně, aby pohyb mohly dobře vystihnout, říkadlo si rychle osvojily.

Reflexe 4. dne: U sluchové hry měly děti dokázat na chvíli zavřít oči a zaposlouchat se. Ale některé byly moc zvědavé a nedočkavé a oči pořád otevíraly. Tak paní učitelka dětem poradila, aby si zkusily oči překrýt ještě dlaněmi, protože, když oči nebudou nic vidět, ouška budou lépe slyšet zvuky a děti si pak určitě představí v hlavičce něco, co by zvuk mohlo vydávat. Paní učitelka také vzpomenu, že určitě děti vědí o lidech, kteří jsou slepí a nemohou nic vidět, ale zato slyší lépe než člověk, co vidí. Děti si zkusily, jaké to je, když je někdo slepý a pozorně poslouchaly. Více než půlka dětí uhodla, že je to zvuk železa, hodně dětem zvuk připomínal sklo. Protože se děti rozpovídaly o tom, že už někoho slepého viděly, zkusily si zahrát se šátky na slepce. Poznávaly podle hmatu své kamarády, předměty a také vyzkoušely chůzi, při které je kamarád slovně navigoval. Tohle všechny děti nechtěly, nedělalo jim dobře jít a nic nevidět, jen když je někdo držel za ruku. Děti poté paní učitelce říkaly své pocity, že to bylo nepříjemné nic nevidět a bylo jim

takových lidí líto. Krásně se projevil soucit a vcítění se do role slepého člověka. Hra na zvukový obraz zimy děti bavila, stále vymýšlely různé zvuky pomocí Orffových nástrojů, neměly problém si je mezi sebou půjčovat. Když chtěl někdo do nástrojů vyloženě třískat, tak jsme si připomněly, že jsou mezi námi nejen slepí lidé, ale také hluchí a nemohou slyšet třeba hezký zvuk nástrojů, zpěv apod. Proto buďme i k uším ohleduplní, protože bychom si je mohli poškodit třeba poslechem zrovna takového třískání do nástrojů. Potom už nikoho nenapadlo s nástroji špatně zacházet. Taneček se děti rychle naučily, těšily se, že jej předvedou ještě dnes panu kováři. Po cvičení s papírovými kuličkami si děti zahrály na sněhovou bitvu, kterou musela paní učitelka řídit, aby se dodržela pravidla, neházet na nikoho zblízka do obličeje. Děti si měly představit, že drží opravdové sněhové koule a vzpomenout si na nepříjemný nebo bolestivý pocit, když se sníh dostane do obličeje. Děti si hru užily a posloužila jako poučení o bezpečnosti při koulování venku. Návštěva pana kováře byla pro děti velmi zajímavá, viděly zblízka kování koně a mohly si samy vyzkoušet, jak je těžké uzvednout kovářské náčiní.

Reflexe 5. dne: Povídání v kruhu o pastových lahvích bylo velmi zajímavé. Děti se samy pustily do hojné diskuse, jak někteří doma šlapou lahve a třídí do sáčku, některé děti, měly zkušenost, že mamka říkala, že to dělat nebudou, protože se to dá na skládce stejně na jednu hromadu. Paní učitelka ukázala dětem, co se dá vyrobit z odpadového materiálu, když se třídí. Např. recyklovaný papír nebo z plastu barevný květináček na kytky. Protože my jsme si povídali o vojákově Martinovi, tak nasbírané plastové lahve paní učitelkou pro děti, využijeme k výrobě vojáčků – kuželek ke hře. Děti se pro činnost nadchly a projevíly také smysl pro spolupráci a pomoc např. při skládání novinové čepice. Ten, kdo ji uměl poskládat, pomohl jinému. Děti si s vojáčků – kuželek udělaly dráhu, kde kuželky obíhali nebo přeskakovali. Před překonáváním překážek v tělocvičně proběhlo poučení o bezpečnosti, kterou děti musí při cvičení dodržovat. Motivací byl i příběh sv. Martina, který putoval krajinou, kde byly vysoké skály, popadané stromy, řeky a vše musel zdárně překonat, aby se ve zdraví dostal domů. Děti se snažily vše zvládnout, byly obratné. Některé opravdu překonávaly strach při vylézání na zvýšenou lavici (skálu), ale když to dokázaly, daly ostatní děti potleskem najevo radost a podporu mezi nimi. Při kreslení dětí do sněhu děti projevíly tvořivost i fantazii a navzájem si výtvořily ukazovaly. Paní učitelka dětem připravila ke kresbě dřevěné tyčky, které jim posloužily jako dlouhé štětce. Děti u činnosti vydržely docela dlouho, poté si zahrály sněhovou bitvu.

Reflexe 6. dne: Děti při vyjádření svého přání prostřednictvím oříšku, vyslovily své přání nahlas, jen jediný chlapec nechtěl říct, že to bude jeho tajemství. Děti byly nejprve zaskočené, že přání nechce chlapec vyslovit nahlas a loudily, aby to prozradil. Tak jsme si s dětmi řekly, že mít nějaké

tajemství není špatné, třeba jen chceme někoho někdy hezky překvapit, tak všechno vyzradit není dobré. Třeba až se kamarádovi přání splní, možná že nám pak prozradí své tajemství. Děti pochopily a už na chlapce dále nenaléhaly. Na veveřčí taneček si měly děti vybrat někoho do dvojice a většinou si vybíraly stejné pohlaví. Ale protože jsme si taneček chtěly dobře zapamatovat, tak jsme si je opakovaly několikrát, a tak se děti měly v párech vystřídat. Když se překonala bariéra studu, tak už nikomu nevadilo tancovat s opačným pohlavím. A když si děti měly vybrat někoho do dvojice k veveřčímu počítání, vybírali si chlapci hlavně holčičky. Skoro se strhla hádka, protože je holčiček ve třídě podstatně méně. Kooperace práce ve dvojicích byla úspěšná. Paní učitelka občas musela dětem připomenout, že když chce někdo něco říci, má počkat až jiný domluví a přihlásit se.

Reflexe 7. dne: Samostatnost děti procvičily při chystání a úklidu přírodnin, když tvořily obrázky. Měly za úkol uklidit rozházené přírodniny a zbytky po tvoření nejen na stole, ale i pod stolem, aby paní uklízečka neměla tolik práce. Děti se dokázaly domluvit, kdo půjde pro smetáček, lopatku, kdo zamete apod. Když jsme vyráběly sádlové zvonky pro ptáčky, děti nejprve musely protřídít slunečnicová semínka od různých malých stonků, slupek a zamíchaných kamínků, třídění vedlo ke spolupráci. Děti si připomněly pohádku O popelce a zahrály si při třídění na ni. Rozehráty tuk na semínka nasypaná v pomerančové kůře nalávala pouze paní učitelka, kvůli bezpečnosti. Krmítko ze dřeva ještě nezvládneme, tak jsme si udělali papírové – společné pro všechny ptáčky od každého kamaráda. Některé děti přilepovaly proužky papíru na karton do tvaru krmítka a jiné natíraly klovatinou a sypaly slunečnicová semínka. Říkaly jsme si s dětmi, že v krmítku jsou různé ptáčkové a přesto společně zobají a neublíží si. Jako my, když jsme každý jiný, přesto si dokážeme ve školce spolu hezky pohrát. Když je nás více, není nám tolik smutno třeba po mamince nebo tatínkovi. A tak jsme si prožili pomocí dramatizace O budce, jak je dobré, když někdo není sám a jemu lépe, když si má s kým popovídat. Při dramatizaci děti uplatnily typ dramatické metody – alteraci, když si zvířátka mezi sebou povídala v domečku a připravovala si jídlo. Děti hrály zvířátka, ale odpovídaly za sebe. Tak, jak bylo dobře zvířátkům v budce pospolu, než jim ji zboural svojí neopatrností medvěd, ten nebyl zlý, ale neuvědomil si, že svoji silou a velikostí může způsobit takovou škodu. Děti dotvořily jiný konec pohádky než je v textu, aby medvěd mohl napravit, co zlého způsobil. Děti se rády vžily do role i medvěda, který budku poničil, většina si chtěla vyzkoušet její rozbití, ale potom děti hodně bavilo stavět spolu budku pokaždé jinak. Dětem se hra líbila a domluvily se s paní učitelkou, že ji zahrají pro radost babičkám a dědečkům v místním domě pro seniory.

Reflexe 8. dne: V asociačním kruhu při podávání kaštanu, trénovaly své myšlení, představivost, fantazii. Bylo jim velmi příjemné kaštánky hladit. U poslechu příběhu O kaštánku, děti seděly na

své podložce, aby každý měl svůj prostor k soustředění a uvědomování si svého těla při cvičení, navození klidu pro cviky a správné dýchání se podařilo. Cviky byly vkládány do příběhu postupně, aby děti u poslechu nebyly nevrle a pohyb tak vystřídal strnulost při sezení. Děti už cviky znají, proto se paní učitelka nemusela zdržovat vysvětlováním správného pohybu při cviku, ale upozorňovala na dýchání a pomalé pohyby. Morální myšlenka příběhu vedla po cvičení k diskusi o starých lidech, abychom dostatečně pomáhali a měli je v úctě. Děti si hned vzpomněly na své babičky a dědečky, ale i na ty, které chodíme navštěvovat do Domu pro seniory. Kašánkovou masáž s i vyzkoušely všechny děti a každý si mohl vybrat kaštan pro sebe, aby mu přinášel zdraví. Ostatní kašany jsme zanesly panu myslivci, aby je dal zvěři do krmelce. Pan myslivec byl moc rád a pozval děti s jejich rodiči na společné krmení do místního lesa. Při výrobě kašánkového zvířátka byly děti tvořivé, jen nedočkavé u vyvrtávání dírek do kaštanů, každý to chtěl hned. Děti se ale učily trpělivosti v čekání, až na ně přijde řada a mezi tím si mohly z kašánků skládat na koberci obrazce. Asi čtyři děti dokázaly spojit síly a vytvořily z kaštanů sněhuláka. Ostatní děti, když to viděly, začaly také skládat – sluníčka, domečky apod.

Reflexe 9. dne: Děti si se zájmem ráno vybraly zvířecí škrabošku, vystříhly si jí a dokreslily. U navozeného tématu podle básničky improvizovaly nejen pohybem zvířat, ale i tím, když se jednotlivá zvířátka mezi sebou začala bavit, jaký mají hlad, co by si daly k snědku, jestli za nimi někdo přijde do lesa a přinese dobroty. Této improvizaci předcházela hojná diskuse s panem myslivcem, jak to chodí, když se svým loveckým psem chodí do lesa a krmí u krmelce. Bylo vidět, že toto téma děti velmi zaujalo, protože hodně myšlenek využily u dramatizace. Využily se i zástupné předměty jako např. sůl pro zvěř posloužil arch bílého papíru, seno byly dřevěné paličky ke cvičení, krmelec děti postavily z molitanových kostek a židlí. Děti si zkusily i oživlé štronzo, které několikrát opakovaly, neboť je bavilo. Děti jako zvířátka běhala po lese a když se ozval štěkot psa, musely se zastavit a jako zkamenět, aby si jich pes nevšiml. Na vycházku k oboře s daňky a divočáky si děti nesly přinesené tvrdé pečivo, aby je pomohly nakrmit. Děti tak hezky zapojily ke spolupráci i své rodiče, aby nesněžené pečivo nevyhazovali, ale schovali pro zvěř.

Reflexe 10. dne: Děti si měly přinést nepotřebnou vařečku z domova pro vyrobení loutky. Paní učitelka den předem zdůraznila, kdo si ji zapomene přinést, nebude si moct medvídka vyrobit. Všechny děti si je přinesly, ale jedna holčička předešlý den ve školce nebyla a vařečku neměla. Děti si mezi sebou vařečky navzájem ukazovaly, jak jsou velké a povídaly si, kdo bude mít malého medvídka, kdo největšího. Paní učitelka děti upozornila, že holčička je smutná, že nemá vařečku, že bychom měli něco vymyslet, aby si mohla medvídka také vyrobit. Někoho napadlo vyrobit medvídka celého z papíru, někdo chtěl holčičce dát svoji, že si udělá loutku příště. Ale v tom

napadlo jednoho chlapce, že bychom se mohli zeptat paní kuchařky, jestli v kuchyni nemá nějakou starou vařečku. Nápad všechny mile překvapil a všichni společně šli za paní kuchařkou. Ta opravdu vařečku holčičce darovala. Po zhotovení medvídků děti projevíly zájem ukázat loutky i paní kuchařce, která dětem medvídky pochválila. Při besedě s panem myslivcem děti diskutovaly, ptaly se, co je o lese zajímavá a dozvídaly se mnoho zajímavostí. Vyzkoušely si, jak přivábit jelena foukáním do vábničky, dívaly se dalekohledem, poznávaly parohy daňka nebo jelena. Projevíly obdiv k mysliveckému povolání.

Závěr projektu proběhl v Domě pro seniory, kdy děti předvedly babičkám a dědečkům, jak se naučily hrát divadlo „O budce“. Mnoho dětí dokázalo překonat ostych z vystoupení a odměnou jim byla radost, kterou starým lidem způsobily.

Pobyt venku: Děti navštíví babičky a dědečky v domě pro seniory, aby je potěšily dramatizací pohádky „O budce“.

Příloha č. 4 Fotodokumentace

1. den „Hra na vložky“

2. den „Vycházka ke koňské farmě“

2. den „Příjezd sv. Martina“

3. den „Výroba koníčků“

3. den „Skládání koně z vršků“

3. den „Stavba sněhových koní“

3. den „Dramatizace sv. Martina“

4. den „Cvičení s papírovými kuličkami“

4. den „Návštěva pana kováře v kovářské dílně“

4. den „Zvukový obraz zimy“

5. den „Výroba vojáčka z PET-láhve“

5. den „Překonávání překážek na koních“

5. den „Cestování Martina zimní krajinou“

5. den „Cestování Martina zimní krajinou“

6. den „Poznávání zvířecích stop“

6. den „Pozorování stop ve sněhu“

7. den „Výroba sádlových zvonků“

7. den „Sypání ptáčků do krmítka“

7. den „Dramatizace O budce“

7. den „Dramatizace O budce“

7. den „Tvoření obrázků s přírodninami“

7. den „Tvoření obrázků s přírodninami“

8. den „Výroba kašánkového zvířátka“

8. den „Kašánková masáž“

8. den „Jógová cvičení“

8. den „Jógová cvičení“

8. den „Návštěva pana myslivce“

9. den „Výroba škrabošek“

9. den „Námětová hra: Hajný šlapé za zvěří“ 9. den „Námětová hra: Hajný šlapé za zvěří“

9. den „Návštěva farmy s daňky a divočáky“

10. den „Výroba plošné loutky medvěda“

10. den „Improvizace s loutkami“

10. den „Beseda s myslivcem“

10. den „Beseda s myslivcem“

10. den „Návštěva domu pro seniory:
Dramatizace O budce“

Zdroj: vlastní fotodokumentace

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Martina Hornáková
Katedra:	Primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Alena Berčíková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2017

Název práce:	Prvky tvořivé dramatiky jako podpora rozvoje prosociálního chování u dětí předškolního věku
Název v angličtině:	Elements of the creative dramatic playing as a support of the development of pro-social behaviour of preschool children
Anotace práce:	Práce se zabývá možností ovlivnění prosociálního chování u dětí předškolního věku pomocí vybraných technik a metod tvořivé dramatiky.
Klíčová slova:	Tvořivá dramatika, prosociální výchova, prožitek, emoce, dramatická výchova, svatý Martin
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the possibility of influencing prosocial behavior in preschool children using selected techniques and methods of creative drama.
Klíčová slova v angličtině:	creative drama, pro-social education, experience, emotions, drama, St. Martin
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Realizace projektu k rozvoji prosociálního chování za pomoci prvků tvořivé dramatiky „Už Martin přijíždí na bílém koni do naší krajiny“ Příloha č. 2 Pracovní listy a náměty na hry Příloha č. 3 Reflexe jednotlivých dnů projektu Příloha č. 4 Fotodokumentace
Rozsah práce:	53 stran
Jazyk práce:	český

